

60 éves korukban még 29 évre számíthatnak, jó életminőségben megélhetnek akár 25 évet is (85%). Azoknál viszont, akik csak 10 évvel kalkulálhatnak, a jó évek száma 2 és 6 év közöttire (20–60%-ra) prognosztizálható.

Ha a jólétet összetevőire bontjuk (fogyasztás, szabadidő-eltöltés, életminőséggel korrigált várható élettartam) megállapítható, hogy egyenlőtlenségeinek kialakulásában a legerősebb tényező az egészségi állapot és a halandóság, amit a fogyasztásbeli különbségek követnek.

Fontos eredmény, hogy 60 éves korban a legnagyobbak az eltérések, utána a további öregedéssel a különbségek lassú csökkenése következik be. A legnagyobb jólétben élők (10. decilis) halandósága csak 90 éves korban éri el azt a mortalitási szintet, amivel a legrosszabb helyzetben lévőknek (1. decilis) már 70 éves korban szembe kell nézniük.

A Gini-együtthatók értéke e három kohorsznál rendre: 0,667, 0,726 és 0,813.

A vizsgálatot a 70 évesekre is kiterjesztették, hogy összehasonlíthassák a jólét egyenlőtlenségeinek mértékét. Az 1930-as években születetteknél kisebb ez az érték, mint a „háborús gyermekeknél”. A „baby-boom” idején világra jötteknél ezt az összehasonlítást nem tudták elvégezni, mert még nincsenek 70 évesek. A „válság gyermekeinél” (1924–1930) is kisebbek a 70 éves korban mért egyenlőtlenségek, mint az 1930-as évek évjáratainál. A kutatás lehetővé teszi a jóléti egyenlőtlenségek bemutatását a népesség különböző alcsoportjaira (iskolai végzettség, régió, társadalmi nem, rassz) is.

TÁRGYSZAVAK: jólét, egyenlőtlenség, időskorúak, egészségügy

HAJNAL BÉLA

Gazdaság

114/2018

Megoldások a nem teljesítő hitelekre Írorszában, 2010–2018

Sharon Donnery – Trevor Fitzpatrick – Darren Greaney – Fergal McCann – Mícheál O’Keeffe: Resolving Non-Performing Loans in Ireland: 2010–2018

Quarterly Bulletin, 2018. április. 54–70. p.

URL: [https://www.centralbank.ie/docs/default-source/publications/quarterly-bulletins/quarterly-bulletin-signed-articles/resolving-non-performing-loans-in-ireland-2018-\(donnery-fitzpatrick-greaney-mccann-and-o%27keeffe\).pdf?sfvrsn=6](https://www.centralbank.ie/docs/default-source/publications/quarterly-bulletins/quarterly-bulletin-signed-articles/resolving-non-performing-loans-in-ireland-2018-(donnery-fitzpatrick-greaney-mccann-and-o%27keeffe).pdf?sfvrsn=6)

A bankok nem teljesítő kölcsöneinek (Non-Performing Loans – NPLs)¹ állománya 2008 után ugrásszerűen nőtt, különösen a jelzáloggal terhelt ingatlanokra (property-related lending) vonatkozóan. Írország NPL-rátája korábban kezdett nőni, és az arányok is nagyobbak, mint az euróövezet más tagállamainak bankrendszerében. A nemzeti válságkezelés része a feltőkésítés programja (Prudential Capital Assessment Review – PCAR). A kormányzat és az Ír Központi Bank (CBI) beavatkozásai azt eredményezték, hogy a nem teljesítő kölcsönök állományának (NPL) rátája 2013 után csökkenő tendenciájú. (1. ábra)

A szerzők ismertetik az ír kormányzat és központi bank szakpolitikai intézkedéseit, amelyek együttes hatására a kereskedelmi bankok nem teljesítő kölcsöneinek (NPL) rátája 2014-től csökkent. (2. ábra)

A tanulmány megállapítja, hogy a szakpolitika azért támogatta a konszolidációs programot, mert az egyes írországi kereskedelmi bankok önmaguk nem voltak képesek a nem teljesítő kölcsönök (NPL) kezelésére. A megvalósított intézkedéssorozat igazoltan megelőzte a fizetési fegyelem lazulását, a kereskedelmi bankok jelzáloghitelezésének drasztikus csökkenését, illetve a hitelkamatok általános növelését az írországi bankok be nem hajtott, lejárt követeléseivel kapcsolatban.

A kereskedelmi bankok fizetési könnyítésekkel csökkentették a nem teljesítő kölcsön állományát, felhasználva a juttatott költségvetési forrásokat. A lakáshitelezés (elsődleges) jelzálogkölcsönei (Primary Dwelling House (PDH) mortgages) esetén alkalmazott könnyítések eseteinek alakulását a 3. ábra hasonlítja össze.

¹ A kölcsön akkor „nem teljesítő”, ha az adós a lejárt tartozását több mint kilencven napig nem fizeti vissza, vagy teljesen fizetésképtelenné minősül, mielőtt teljesítette a kötelezettségeit.

A nem teljesítő lakásalapú jelzálogkölcsönök állományának csökkentését célzó program összehangolt intézkedéscsomagja mintegy 119 000 számlát érintett 2017. III. negyedévéig. Az írországi fizetési könnyítések egyharmadában mérsékelték a hátralékot, az eredeti jelzálogot részekre bontották azok közel egynegyedében, és egynyolcaduk esetén módosították a lejárat eredeti határidejét.

1. ábra: A kereskedelmi bankok NPL-rátája az adósok csoportjai szerint* Írországban, 2014–2017, százalék (a kategória összes kölcsöne = 100)

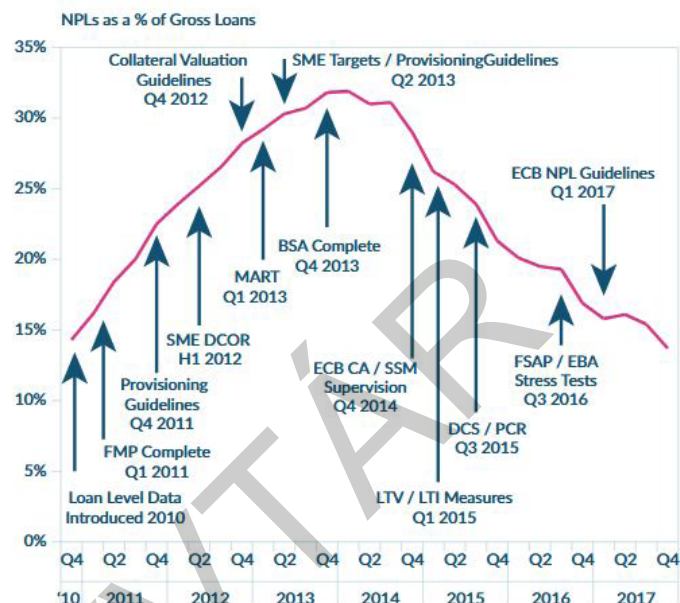
*A nem teljesítő kölcsön (NPL) adósainak kategóriái: háztartások (nem jelzálog ügyletek), KKV (SME) és a többi nem pénzügyi vállalat (NFC), a lakások jelzáloggal fedezett (mortgages) kölcsönei.

A fizetési könnyítéssel érintett számlák 2017. III. negyedévi száma a befektetési célú ingatlan jelzálogkölcsönei (Buy to Let [BTL] mortgage) esetén mintegy 23 000, az összes ügylet 18%-a. (4. ábra)

A nem teljesítő kölcsönök (NPL) rátája 2013 végéig nőtt Írországban, a 2011-ben indított konszolidációs (PCAR) program ellenére. Az ország kereskedelmi bankjai összesen mintegy 74 milliárd EUR transzfert² kaptak, a kapott eszközök nagy része az ingatlanok jelzáloghitelezési piacának (Commercial Real Estate [CRE] market) forrásait növelte. Az írországi bankrend-

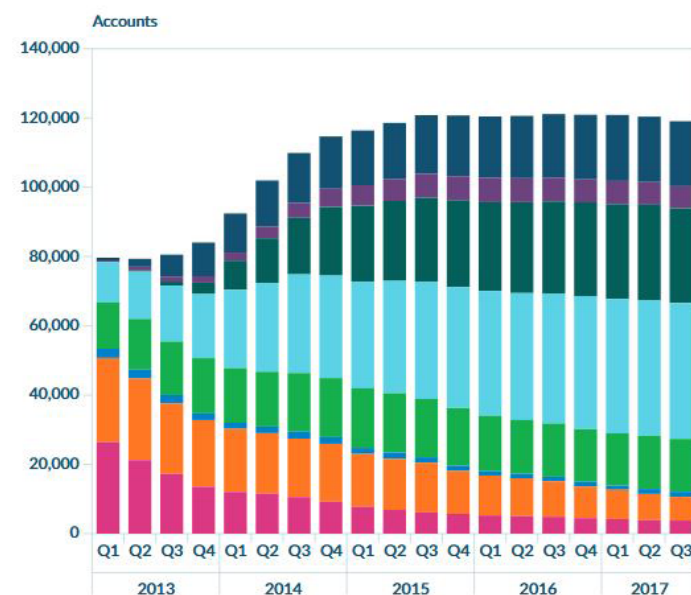
² A transzfer a háztartások lejárt ingatlanhiteleire, valamint a különösen kitett kis- és közepes vállalkozások (KKV) lejárt vállalati hiteleire megállapított jogosultsági ismérvek alapján történt.

szel konszolidálását a bankfelügyelet gyakorlatának változtatása 2011-től segítette, például a kereskedelmi bank tőkeemfelelésének követelményeit illetően.

2. ábra: A kereskedelmi bankok NPL-rátájának alakulása a szakpolitika fontosabb intézkedéseinek* hatására Írországban, 2010–2017, százalék (összes kölcsön = 100)

*Az ábra csak rövidítéssel jelöli a bankrendszer konszolidációjának szakpolitikai intézkedéseit a kezdő időpontjaikkal (negyedév, félév). A jelölt írországi programok szakmai részleteit a tanulmány tartalmazza.

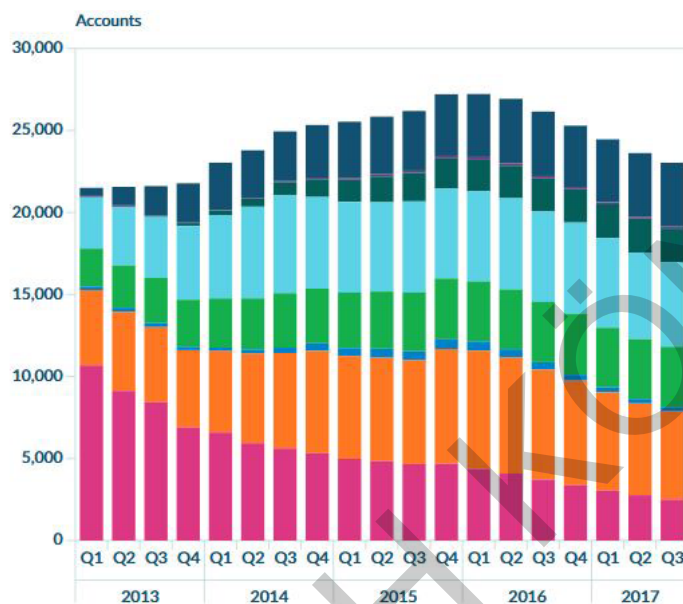
3. ábra: A kereskedelmi bankok lakásalapú jelzálogkölcsöneinek (PDH) fizetési könnyítései* Írországban, 2013–2017, a számlák mennyisége

*A lejárt tartozás fizetési könnyítései: csak a kamat esedékes, fizetési kötelezettség csökkentése, moratórium, futamidő végének módosítása, megállapodás a hátralékra, jelzálog bontása, átmeneti kamatengedmény, egyéb könnyítés.

A nem teljesítő összes kölcsön a 2013. decemberi állomány mintegy 32%-a (2010. decemberben csak 15%). A jelzálogkölcsönök 3,3%-ának volt több mint kilencven napja lejárt tartozása 2009. szeptemberben, a 2013. szeptemberi ráta már 12,9%.

A kereskedelmi bank más intézménynek értékesítette, illetve a könyveiből veszteségként kivezette a lejárt kölcsönök egy részét a konszolidációs program részeként. Előfordult továbbá nem behajtható tartozás is például az adós csődje, felszámolása esetén.

A nem pénzügyi vállalatok teljes írországi kölcsönállományában mintegy 8,9 milliárd EUR volt a lejárt tartozás 2017 végén, itt az NPL-ráta 15,5%. A korábban már átütemezett vállalati kölcsönök állománya elérte a 7,3 milliárd EUR-t, annak több mint háromnegyede 2017 végéig (ismételten) lejárt.

4. ábra: A kereskedelmi bankok jelzálogkölcsöneinek fizetési könnyítései* a befektetési célú ingatlanügyeletek (BTL) körében Írországon, 2013–2017, a számlák mennyisége

*A lejárt tartozás fizetési könnyítései: csak a kamat esedékes, fizetési kötelezettség csökkentése, moratórium, futamidő végének módosítása, megállapodás a hátralékra, jelzálog bontása, átmeneti kamatengedmény, egyéb könnyítés.

A nem teljesítő kölcsönök (NPL) ágazati arányai az építőipari (24) és a szálláshely-szolgáltatási (23%) KKV körében (SME lending) a legnagyobbak 2017 végén. Ez a ráta csak 11-13% a KKV esetén például a kitermelő, valamint a feldolgozóipar írországi ágazataiban.

A bankrendszer és az adósaik kitétsége, működési zavara sikeresen kezelhető volt az ismertett programokkal, megelőzhető a sokkal nagyobb veszteséget. A cikk hivatkozik nemzetközi összehasonlításokra,

amelyek szerint nagyobb volt a munkanélküliségi ráta, valamint a gazdasági növekedés, illetve a beruházási hajlandóság visszaesése a gazdasági válság hatására olyan nemzetgazdaságokban, ahol a kereskedelmi bankok feltőkésítését a szakpolitika nem támogatta.

TÁRGYSZAVAK: jelzáloghitel, hitel visszafizetése, indikátorok, Központi Bank (Central Bank of Ireland), Írország

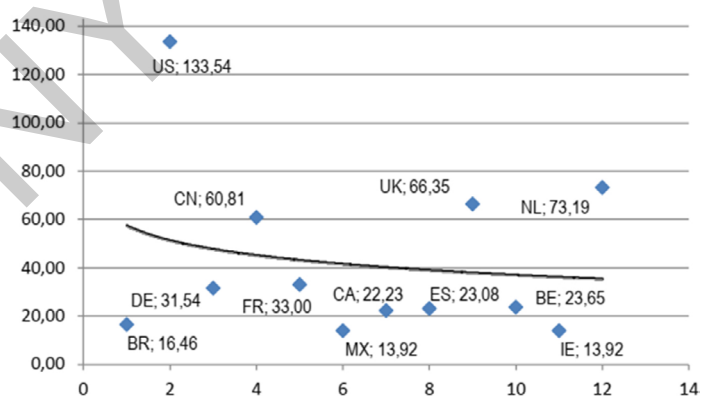
NÁDUDVARI ZOLTÁN

115/2018

Új empirikus megközelítés a külföldi közvetlen beruházásnak a gazdasági növekedésre gyakorolt hatására, spanyol esettanulmány

Jorge Bermejo Carbonell – Richard A. Werner: Does Foreign Direct Investment Generate Economic Growth? A New Empirical Approach Applied to Spain
Economic Geography, 2018. 4. sz. 425–456. p.

DOI: [10.1080/00130095.2017.1393312](https://doi.org/10.1080/00130095.2017.1393312)

1. ábra: Összefüggés a beáramló nettó FDI (IFDI) átlagos évi értéke (milliárd USD/év)* és átlagos évi rátája (százalék, 2010. évi GDP = 100) között országok szerint, 1984–2010

*A recenzius számításai és ábrája a forrás táblázatos mutatósorozata alapján, a nettó IFDI (FDI Net Inflows) folyóáras átlagos évi értéke az y-tengelyen.

A szerzők táblázatosan közlik a beáramló külföldi közvetlen beruházások¹ (továbbiakban: IFDI) 1984 és 2010 között megvalósult ügyleteinek indikátorait, továbbá a Világbank GDP-adatait. Az IFDI folyamatai kapcsolódnak a globális teremési láncok gyors fejlődéséhez, de nem állapítható meg általánosítható összefüggés az egyes nemzetgazdaságok növekedése és a rendeltetési országba áramló IFDI értéke között.

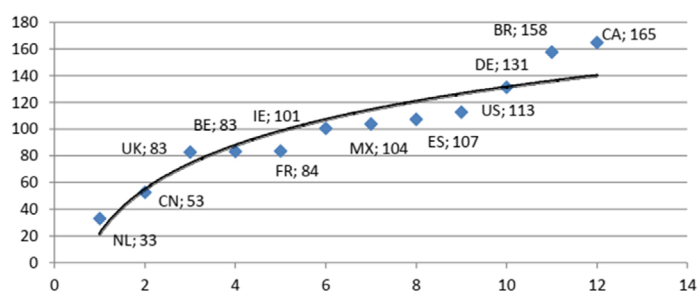
A külföldi működő tőkét fogadó fejlett, feltörekvő és fejlődő országok sajátos pályán fejlődnek. Az ügyletek

¹ Foreign direct investment – FDI, a beáramló FDI jele: IFDI.

átlagos évi értéke széles skálán változott a nyolcvanas évek közepétől 2010-ig, eltérők a GDP értékéhez mért arányai. (1. ábra).

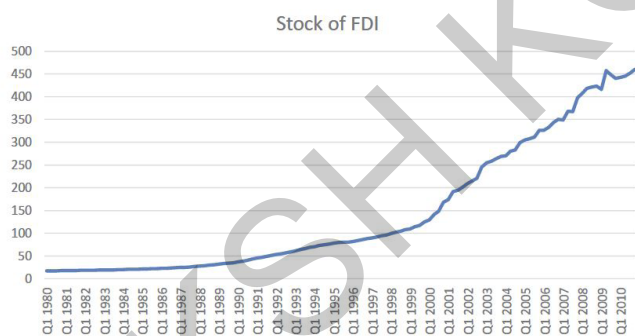
A vázolt nemzeti indikátorok függnek az IFDI ágazati szerkezetétől, az átlagos évi értékek alsó sávjában a két feltörekvő gazdaság, Brazília (BR) és Mexikó (MX) van. Az Amerikai Egyesült Államok (US), az Egyesült Királyság (UK) és Hollandia (NL) a felső értékhatárt jelöli ki, a spanyolországi (ES) IFDI átlagos évi értéke 23 milliárd USD/év, az a közbenső sávhoz sorolható.

A beáramló FDI (IFDI) állományának GDP-hez viszonyított százalékos aránya is eltérő országok szerint, az indikátor összefügg az IFDI átlagos évi rátájával. (2. ábra)

2. ábra: Összefüggés a beáramló FDI (IFDI) állományának 2010. évi rátája* és a nettó IFDI átlagos évi rátája között országok szerint, 1984–2010, százalék (2010. évi GDP = 100)*

*A recenzius számításai és ábrája a forrás táblázatos mutatósorozata alapján, az IFDI (FDI Net Inflows) állományának 2010. évi GDP-aránya az y-tengelyen.

3. ábra: A Spanyolországba áramló FDI (IFDI) állományának* értéke, 1980–2010, milliárd USD

*A spanyolországi IFDI-állomány növekedése átlagosan évi 12,2% 1984 és 2010 között.

A spanyolországi (ES) IFDI-állomány² rátája (a 2010. évi GDP 107%-a) viszonylag magas, ennél csak Németország (DE) indikátora (131%) nagyobb európai összehasonlításban az időszak végén.

² Az UNCTAD legutóbbi dokumentuma: World Investment Report 2018. Investment and New Industrial Policies. Geneva, United Nations, 2018. 193 p. Elérhető: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf.

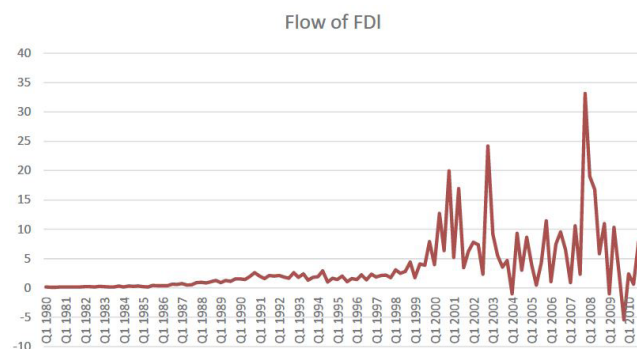
Az IFDI spanyolországi állományának értéke gyorsabban nőtt az ezredfordulótól kezdve, mint 1980 és 2000 között, főként a tőke szabad áramlásának uniós jogszabályai alapján. (3. ábra)

Több tényező alakítja az IFDI és a gazdasági növekedés közötti összefüggést, többek között a fogadó ország felszívóképessége (absorptive capacity), ezen belül a termelő ágazatok humántőke helyzete. A termelő ágazatokba áramló stratégiai IFDI részesedése, összetétele változó a vizsgált évtizedekben, és függ a vizsgált fejlett nemzetgazdaságok (advanced FDI receiver economy) és fontosabb területi egységeik sajátos fogadókészségétől.

Az 1986 előtti IFDI ágazati megoszlásában a spanyol vegyipari, járműipari és gépgyártó cégek aránya volt a legnagyobb. A beáramló külföldi beruházás technológiatranszferekkel növeli a termelékenységet a rendeltetési ország (host-country) ágazataiban.

A növekedést befolyásolja, hogy az IFDI értékének mekkora része valósít meg ún. zöldmezős beruházást (greenfield investment), illetve szerez tulajdonrészt működő spanyolországi cégben (merger and acquisition – M&A). Az 1986-tól beáramló működő tőke nagyobb részét már nem az ipari ágazatok kapták, hanem a pénzügyi és biztosító ágazatok és az ingatlanügyek (real estate-related economic activity).

Egy vizsgált tárgyév IFDI-tranzakciói késleltetéssel eredményezhetik a GDP termelésének növekedését, ez összefügg például az új termelő, szolgáltató kapacitás kialakításának időigényével. Késleltetés mutatkozott a tranzakció évéhez mérten például a szálláshely-szolgáltatás és egyéb nem pénzügyi vállalatok teljesítményének növekedésében. Az ingatlanügyekhez kapcsolódó bankművelet (financial credit to nonbanks and property industry) részesül IFDI-forrásokból, de az közvetlenül nem növeli az ország GDP-termelését. (4. ábra)

4. ábra: A Spanyolországba áramló FDI (IFDI) nettó értéke, 1980–2010, milliárd USD

*A spanyolországi IFDI folyóáras nettó értékének növekedése átlagosan évi 47% 1984 és 2010 között.

Az Európai Unió tagállamainak GDP-növekedése 1990 és 2008 között átlagosan évi 2,2%, a spanyol nemzetgazdaságé évi 3,5%. A szerzők modellszámítása szerint nincs általános összefüggés a GDP termelésének növekedése és az IFDI között, sokféle ágazati trend igazolható. A spanyolországi építőipar részesezése például mintegy 17% a nettó IFDI 2010. évi folyóáras értékében, az építmények egy része az infrastruktúrához tartozik.

A beáramló külföldi működő tőke szerkezetváltozása is magyarázza, hogy a teljes tényezőtermelékenység (total factor productivity – TFP) 1980 és 2010 között átlagosan évi 0,7%-kal csökkent Spanyolországban, az eszközfelhalmozás IFDI-része ellensúlyozta a stagnáló, illetve csökkenő termelékenységet. Az IFDI kiegészítette a jövedelemtulajdonosok megtakarításait a fellendülés időszakában, de a GDP csak közvetett módon növelhető a pénzügyi közvetítés ügyleteivel.

A pénzügyi vállalatok szektorának értékaránya növekedett a beáramló működő tőke összegében. Előfordult, hogy a Spanyolországból kiáramló FDI (OFDI) értéke nagyobb, mint a tárgyévi IFDI. A termelt jövedelem egy részét az anyavállalat nem Spanyolországban fekteti be újra, hanem a befektető országának jövedelmét növeli.

TÁRGYSZAVAK: termelési függvény, külföldi közvetlen beruházás (FDI), indikátor, nemzetközi összehasonlítás, Spanyolország, 1984–2010

NÁDUDVARI ZOLTÁN

116/2018

Az atomenergia hasznosításának távlatai Kínában

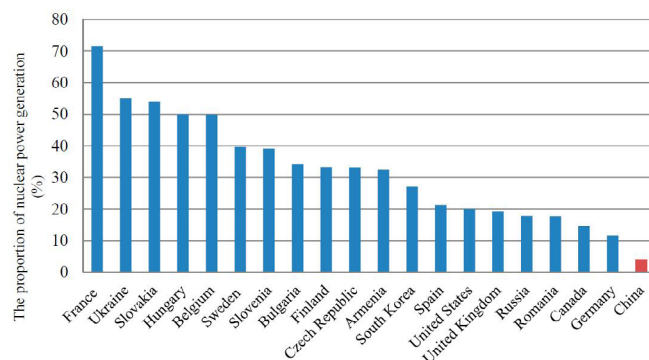
Yan Xu – Junjie Kang – Jiahai Yuan: The Prospective of Nuclear Power in China

Sustainability, 2018. 6. sz. 1–21. p.

DOI: [10.3390/su10062086](https://doi.org/10.3390/su10062086)

A kínai atomenergia-termelés 2017. évi kapacitása mintegy 36 GW, a működő 37 atomerőmű részesedése az ország villamosáram-termelésében 2%. Ez az arány sokkal kisebb, mint a többi iparosodott országé. (1. ábra)

Az Amerikai Egyesült Államok 2018 tavaszán működő atomerőműi kapacitása a legnagyobb (közel 100 GW), ezt követi a francia (63), a japán (63) és a kínai (35 GW) üzembe helyezett reaktorok teljesítménye. A 2018. április 1-jén kivitelezési szakaszban levő reaktorok teljesítménye az Amerikai Egyesült Államokban 2,50, Franciaországban 1,75, Japánban 1,75, Kínában 21,55 GW. (1. táblázat)

1. ábra: Az atomenergia részesedése az áramtermelésben országok szerint*, 2017, százalék (összes villamosáram-termelés = 100)

*Az országok rangsora az atomerőművekben termelt elektromos áram, 2017. évi százalékos aránya szerint.

Country	Operable Reactors		Under-Construction Reactors	
	Number	Net Installed Capacity (MW)	Number	Net Installed Capacity (MW)
USA	99	99,647	2	2500
France	58	63,130	1	1750
Japan	58	63,130	1	1750
China	38	34,647	20	21,546
Russia	37	28,961	5	3634
South Korea	24	22,505	4	5600
India	22	6219	6	4350
Canada	19	13,553	0	0
Ukraine	15	13,107	0	0
Germany	7	9444	0	0
UK	7	9444	0	0
UAE	0	0	4	5600
World	449	394,137	57	61,640

1. táblázat: A működő és a kivitelezési szakaszban levő atomerőműi reaktorok száma, illetve kapacitása (MW), 2018. április 1.

Összehasonlításként: a világ országaiban 2018-ban összesen 449 atomerőműi reaktor működött, a kapacitásuk együtt 394 GW, a kivitelezési szakaszban levő 57 reaktoré közel 62 GW.

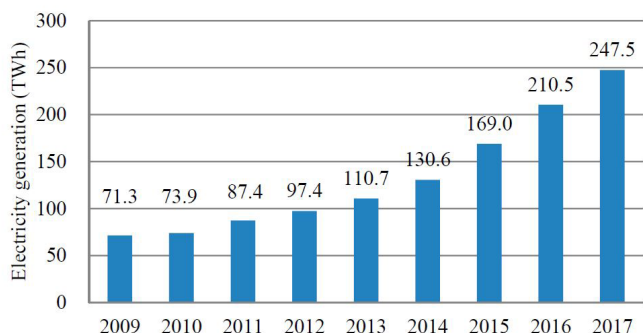
Kína távlati energetikai programja előirányozza a széntüzelésű erőművek részesedésének fokozatos csökkentését, és 2026-ban az elektromos áram termelésének már csak 54%-át adják (a jelenlegi arányuk mintegy 70%). Ez is indokolja az atomerőmű-fejlesztéseket, a 2030-ban működő reaktorok tervezett kapacitása 120–150 GW a kínai előirányzatok szerint. (2. táblázat)

	GDP Growth Rate (%)	Electricity Demand Growth Rate (%)	Installed Capacity of Nuclear Power (GW)	Electricity Generation of Nuclear Power (TWh)	The Proportion of Nuclear Power Generation (%)
2015	7.20%	1.00%	26.43	169	3%
2016	6.80%	5.00%	33.63	210.5	3.56%
2017	6.60%	6.60%	34.73	247.5	3.94%
2020	6.10%	5.50%	53	345–396	4.4–5.1%
2025	5.30%	4.00%	120	780–900	8.5–9.8%
2030	4.70%	2.00%	190	1235–1425	12.8–14.8%

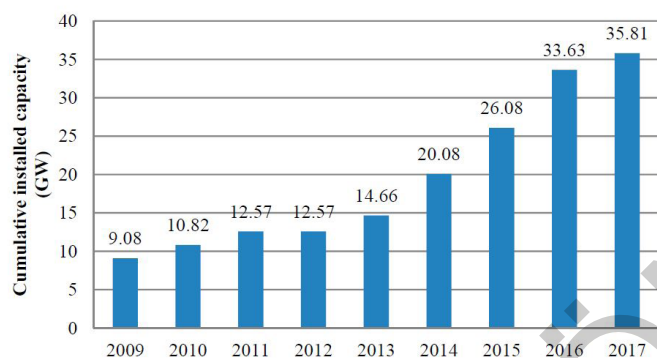
2. táblázat: Kína GDP-növekedési és elektromosáram-igény terve az atomerőműi kapacitás (GW) és éves teljesítmény (TWh) fejlesztésével összefüggésben, 2015–2030

*A tervezett kínai adatok: a GDP és az elektromosáram-igény növekedési rátája (%), az atomerőművek üzembe helyezett kapacitása (GW) és elektromos teljesítménye (TWh), részesedése az ország összes áramtermelésében (%).

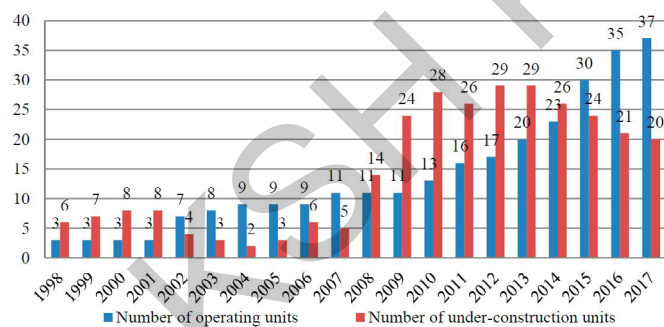
Az atomerőműben termelt elektromos energia mennyisége több mint a háromszorosára nőtt Kínában 2009 és 2017 között. (2. ábra)

2. ábra: A kínai atomerőművek éves áramtermelése, 2009–2017, TWh

3. ábra: A kínai atomerőművek üzembe helyezett összes kapacitása, 2009–2017, GW

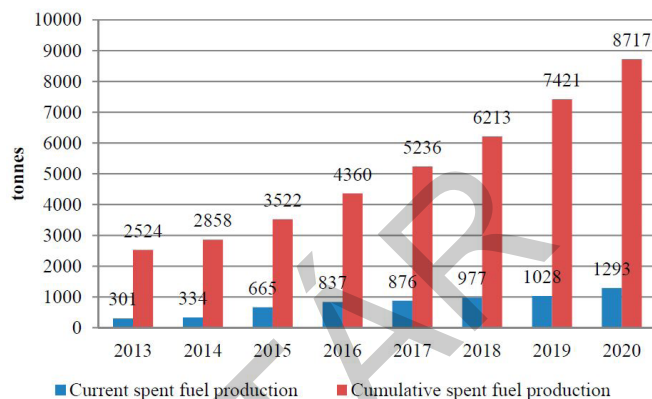
4. ábra: A kínai atomerőművek működő és kivitelezési szakaszban levő reaktoregységeinek száma*, 1998–2017, darab

*A tárgyévben működő, illetve kivitelezési szakaszban levő atomerőművi reaktoregységek száma Kínában.

A kínai atomerőművek 2017. évi kapacitása közel négyszerese a 2009. évinek. (3. ábra)

A kínai kormányzat klímavédelmi programja előirányozza, hogy 2020-ban a primer energiafelhasználás 15%-át nem fosszilis energiahordozók fedezik, és a szénkibocsátás mintegy 40–45%-kal kisebb lesz a 2005. évinél. Erre is tekintettel Kína évről évre növelte

az üzembe helyezett atomerőműi reaktorok számát, és nőtt a kivitelezési szakaszban levők száma a gyors gazdasági növekedés időszakában, 2014-ig. A 2017-ben még épülő húsz kínai reaktor legkorábban 5–7 év múlva helyezhető üzembe. (4. ábra)

5. ábra: A kínai atomerőművek kiégett fűtőelemeinek mennyisége, 2013–2020, tonna

*Az atomerőművek kiégett fűtőelemeinek (spent fuel) tárgyévben keletkező és halmozott mennyisége Kínában.

	1 GW USC	1 GW USC + CCS	Nuclear Power
Unit investment cost (yuan/KW)	3600	3600 + 2000	17,000
Utilization hour	5000	5000	7000
Heat rate (generation) (gce/KWh)	270	270	-
Energy penalty	-	30%	-
Decarbonization efficiency	-	85%	-
LCOE (yuan/KWh)	0.37	0.53	0.4
Avoided CO ₂ cost (yuan/ton)	-	750	214

Note: gce = 1 g of standard coal equivalent.

3. táblázat: A szén-dioxid-emisszió elkerülésének egy GW erőműi kapacitásra jutó költsége a számítás tényezői* szerint Kínában (CNY/tonna CO₂)

*A kalkuláció tényezői: CNY/KW beruházási költség; üzemórák éves száma; gce/KWh szén-dioxid-egyenérték terhelés; az eljárás energiátöbblete; a szénemisszió csökkentésének hatásfoka, %; CNY/KWh költségtényező a teljes élettartamra (LCOE – levelised cost of electricity) Kínában. A számítás eredménye: CNY/t költség az elkerült szén-dioxid-emisszió egységére.

Az atomenergia gazdaságossága főként a kibocsátott villamos energia beruházási és termelési költségei alapján hasonlítható össze a fosszilis tüzelésű erőművekével. A gazdasági elemzések figyelembe veszik a teljes élettartam alatt termelt árammennyiség egységére jutó összes költséget, továbbá az erőmű leállításával és a sugárzó fűtőanyag, hulladékok ártalmatlanításával összefüggő egyszerű ráfordításokat. A Kínában 2013-ban keletkezett kiégett fűtőelemek mennyiségének (301 t) több mint háromszorosát helyezik el évente a tárolóhelyeken 2017 után. (5. ábra)

A szerzők összehasonlították a korszerű széntüzelésű erőművek és az atomerőművek károsanyag-emissziójának csökkentésére alkalmas technológiák

egységköltségeit nemzeti valutában. Az atomerőmű gazdaságosabb, mint a környezetkímélő széntüzelésű erőmű, ugyanakkor a szén-dioxid-emisszió atomerőművi elkerülésének fajlagos költsége (CNY/t) mintegy harmada az USC+CCS¹ jelű technológiának. (3. táblázat)

TÁRGYSZAVAK: atomerőmű, kiegészítő fűtőelem, nemzetközi összehasonlítás, klímavédelmi hatás, Kína

NÁDUDVARI ZOLTÁN

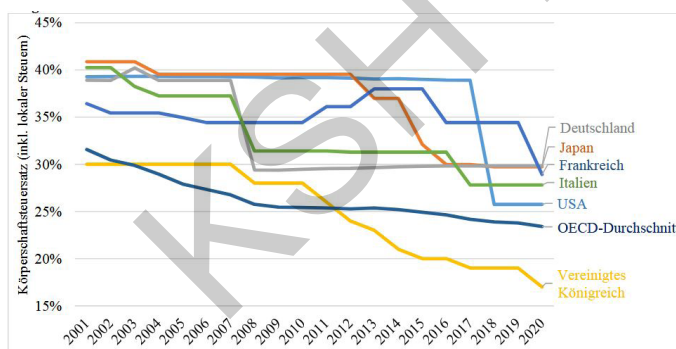
117/2018

A németországi vállalatok adóztatása az adók versenyében, az Amerikai Egyesült Államok 2018. évi adóreformja után

Ulrich Schreiber – Dominik von Hagen – Fabian Nicolas Pönnighaus: Nach der US-Steuerreform 2018: Unternehmensbesteuerung in Deutschland im Steuerwettbewerb

Mannheim, 2018. május, Universität Mannheim. 1–58. p.
https://ub-madoc.bib.uni-mannheim.de/44719/1/Schreiber_vHagen_P%C3%B6nnighaus_02_05_2018.pdf

Az amerikai egyesült államokbeli vállalatok pozíciói 2018-tól erősödnek, miután az elszámolt jövedelemre mint adóalapra kivetett, a korábbiaknál kisebb szövetségi adóterhelés (federal corporate income tax rate) csökken. (1. ábra)

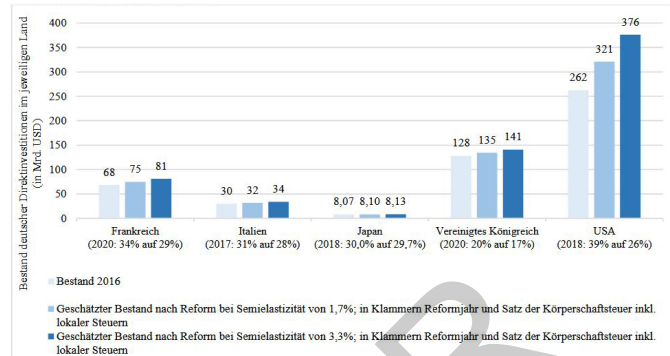

1. ábra: A vállalatok adómértékei országok szerint*, 2001–2020, százalék (az adóalap = 100,0)

*A német, a japán, a francia, az olasz, az amerikai egyesült államokbeli és a brit vállalatok jövedelemadó mértékének alakulása

¹ A gazdasági számítás 1 GW erőművi teljesítményre vonatkozik. Az összehasonlított technológiák: szuperkritikus kezdőparaméterű szénbázisú villamosenergia-termelés (ultra-supercritical coal power plants – USC), illetve az kombinálva a szén-dioxid leválasztásával, eltárolásával (Carbon Capture and Storage – USC + CCS), továbbá atomerőmű (Nuclear Power) Kínában.

az adóalap százalékában, továbbá az OECD-országok átlagos adómértéke. Az adatok a központi és a helyi vállalati adóterhek együttes mértékei.

2. ábra: A Németországból kiáramló FDI (OFDI) állományának becsült változása a fogadó országok és vállalati jövedelemadóik változó mértékei* szerint, 2016, az adóreform évei, milliárd USD *A vállalati (központi + helyi) jövedelemadó-mérték a francia (34 helyett 29%, 2020-tól) az olasz (31 helyett 28%, 2017-től), a japán (30,0 helyett 29,7%, 2018-tól), a brit (20 helyett 17% 2020-tól) és az amerikai egyesült államokbeli (39 helyett 26%, 2018-tól) jogszabályok szerinti változásainak becsült hatása a német befektetők OFDI-állományára. A bal oldali diagram az induló, 2016. évi OFDI állomány értéke. Az OFDI rugalmassági tényezője a középső állományadat esetén 1,7, a jobb oldali állományadat esetén 3,3% az adómérték egységnyi csökkenésére.

A tanulmány részletesen ismerteti az Amerikai Egyesült Államok 2018. évi adóreformjának a vállalati jövedelmekre, beruházásokra, az értékcsökkenési leírásra, a bankhitel elszámolható költségeire, az immateriális eszközökre, a külföldön felhalmozott (ki nem vett) tőkejövedelmekre, a beszállítások költségelszámolására stb. vonatkozó rendelkezéseit, az 1986-tól érvényes korábbi szabályokkal összehasonlítva.

A hatásvizsgálat több ország adóreformjára vonatkozik. A Németországból kiáramló külföldi közvetlen beruházás (foreign direct investment – OFDI) állománya várhatóan reagálni fog a versenytársak adómértékeinek közelmúltban bejelentett változásaira. (2. ábra)

A vállalatok adóterhei más országokban is csökkentek 2018-ban, például

- Belgium (34 helyett 29,9%),
- Luxemburg (27,1 helyett 26%),
- Norvégia (24 helyett 23%),
- Svédország (22 helyett 20%) esetén.

Ausztrália a vállalatok adóterheit (várhatóan 2027-től) 30 helyett 25%-ra mérsékli. Bejelentették a belga (2020-tól 25,8%), a francia (2022-től 25,8%), a görög (2019-től 29 helyett 26%), valamint a holland (2021-től 25 helyett 21%) vállalati adók számottevő mérséklését is.

Az FDI partnerei	Németországból kiáramló OFDI állománya, 2016		Németországba beáramló IFDI állománya, 2016	
	millió USD	OFDI = 100, százalék	millió USD	IFDI = 100, százalék
Franciaország	68 366	5,1%	45 526	5,8%
Olaszország	30 148	2,3%	35 418	4,5%
Japán	8 070	0,6%	22 968	2,9%
Egyesült Királyság	128 039	9,6%	66 523	8,5%
Amerikai Egyesült Államok	262 202	19,6%	74 792	9,5%
A világ országai együtt	1 335 756		786 051	

1. táblázat: Németország 2016. évi FDI-adatai

Az itt említett adómérséklések globális hatásúak. A tanulmány utal a németországi vállalati jövedelemadók és közterhek ajánlott felülvizsgálatára, reagálva az Amerikai Egyesült Államok 2018. évi adóreformjára. A vállalatok (30%-os) adóterhe Mexikóban és Németországban a legmagasabb a vizsgált OECD-országok közül.

Igazolható a globális adóverseny tőkepiaci szívó hatása. Az 1. táblázat tartalmazza a Németországból kiáramló (OFDI) és oda beáramló (IFDI) külföldi közvetlen beruházás 2016. évi állományának értékét, százalékos megoszlását. A német működő tőke állománya az Amerikai Egyesült Államokban a 2016. évinél legalább 69 (legfeljebb 104) milliárd USD-ral nagyobb lehet 2018 után.

A megfigyelt partnerországokba áramló német működő tőke a 2016. évi alapváltozathoz mérten az adócsökkentések következtében összesen legalább 85 (legfeljebb 131) milliárd USD-ral lehet nagyobb, a modell szerinti rugalmassági tényezők esetén. Az Amerikai Egyesült Államok részesedése 19,6% a Németországból kiáramló FDI (OFDI) 2016. évi állományából (= 100%), az onnan beáramló FDI (IFDI) aránya 9,5%. Az itt vizsgált többi fogadó ország kisebb adóterhei is ösztönzik a Németországból oda áramló FDI (IFDI) beruházásokat.

Jelenleg mintegy 2 milliárd USD az ezer legnagyobb tőzsdén jegyzett amerikai egyesült államokbeli cég egy éven túl külföldön tartott nyeresége, például az immateriális eszközeinek díjaiból, a licencmegállapodásokból. Ennek fő oka az Amerikai Egyesült Államok eddigi vállalati adóterhe, az anyavállalat érdeke, hogy a külföldi leányvállalat felhalmozott nyereségét az optimális (globális) adózással számolják el.

Az Amerikai Egyesült Államok 2018. évi adóreformjának része az immateriális eszközök révén (például a globális értéklánc külföldi vállalatainál) realizált nyereség igen alacsony (35 helyett 13,1%-os) szövetségi adója. Ezzel összefüggésben az Amerikai Egyesült Államokból

Németországba áramló FDI (IFDI) állománya legalább 11 (legfeljebb 22) milliárd USD-ral nőhet a 2016. évi állományához mérten, miután csökkent az amerikai egyesült államokbeli anyavállalat külföldön elért jövedelmét terhelő szövetségi adó mértéke.

A hatásvizsgálat inputadatainak forrásai a nemzetközi (IMF, UNCTAD, OECD, Eurostat stb.) adatbázisok. Az adóverseny és a külföldi közvetlen beruházás állománya közötti összefüggések elemzése olyan tényezőket vett figyelembe, mint például

- a beáramló FDI (IFDI) állománya a fogadó országban;
- a központi és a helyi adók mértéke együttesen;²
- a leírható vállalati kamatköltség, a csoporton belüli transzferár szabálya;
- a GDP szintje;
- a városban élő népesség számaránya;
- az export és az import rátája (GDP = 100);
- a teljes munkaidősök éves átlagbére;
- a kormányzat oktatási kiadásának rátája (GDP = 100).

Mivel a német adójogszabályok viszonylag nagy közterhet rónak a vállalat nyereségére, előnyösebb Németországból az Amerikai Egyesült Államokba vagy a kedvezőbb adóztatású országokba áttelepíteni az innovációs központokat. A befektetők a központi és a helyi adóterheket egyaránt mérlegelik. Negatív az összefüggés a helyi iparüzési adó 1%-os többlete, valamint

² A hatásvizsgálat az OFDI és IFDI változásait a 2016. évi törvényes adómértékekkel modellezi. A hivatkozott forrásmunkák ettől eltérően az Amerikai Egyesült Államok 2008 és 2012 közötti effektív vállalati adómértékeivel számoltak. Forrás: Christoph Spengel – Friedrich Heinemann – Marcel Olbert – Olena Pfeiffer – Thomas Schwab – Kathrin Stutzenberger: *Analysis of US Corporate Tax Reform Proposals and their Effects for Europe and Germany*. Mannheim, 2017, Zentrum für Europäische Wirtschaftsforschung. 1–53. p. Elérhető: http://ftp.zew.de/pub/zew-docs/gutachten/US_Tax_Reform_2017.pdf.

a település ezzel elérhető adóbevétele között. Éles az adóverseny a németországi telephelyek, szövetségi tartományok között is az új munkahelyekért.

TÁRGYSZAVAK: vállalati adók, adóreform, nemzetközi összehasonlítás, OECD-indikátor, külföldi közvetlen beruházás (FDI), Németország, Amerikai Egyesült Államok

NÁDUDVARI ZOLTÁN

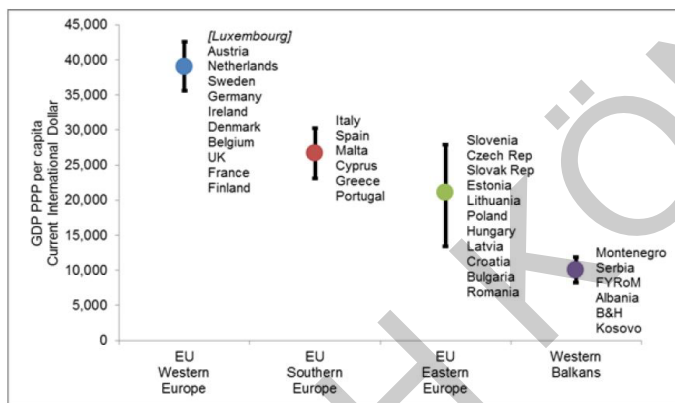
118/2018

A Nyugat-Balkán piactgazdasági átmenetének és a fenntarthatóság korlátainak diagnózisa

Peter Sanfey – Jakov Milatovic: The Western Balkans in transition: diagnosing the constraints on the path to a sustainable market economy

London, 2018. február, European Bank for Reconstruction and Development. 1–44. p.

<https://www.ebrd.com/documents/eapa/western-balkans-summit-2018-diagnostic-paper.pdf>

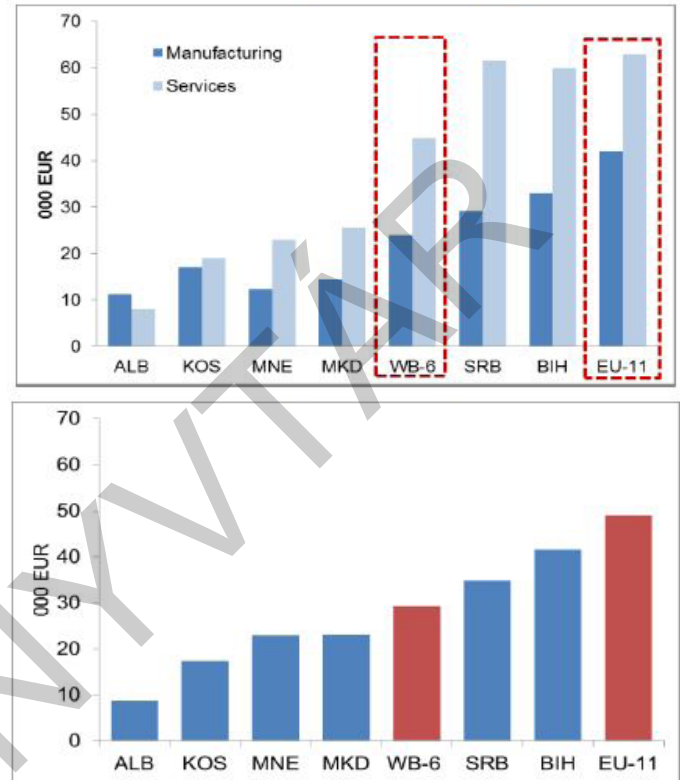

1. ábra: Az egy lakosra jutó kiigazított GDP térségek* szerint, 2016, USD/fő, (vásárlóerő-paritáson)

*Nyugat-Európa, Dél-Európa, Kelet-Európa EU-tagállamai, a Nyugat-Balkán országai (kódjellel MN, RS, MK [FYRoM], AL, BH, KS) egy főre jutó GDP-értéke rangsorként és a térség átlagos szintje a legutóbbi mérés évében, Luxemburg kiugró adata nélkül. Forrás: IMF World Economic Outlook.

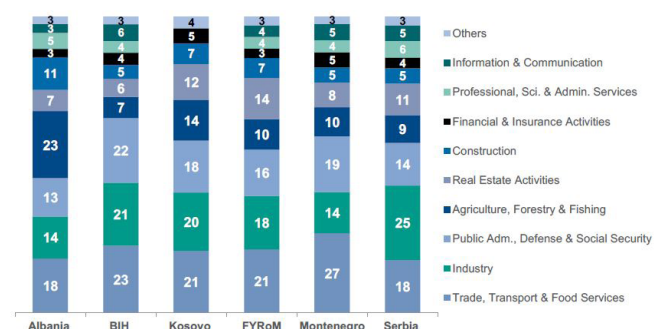
A Nyugat-Balkán lakossága mintegy húszmillió fő, és a térség GDP-je összesen 80 milliárd EUR. E térség gazdasága 2001 és 2016 között átlagosan évi 3,2%-kal (az Európai Unió csak évi 1,4%-kal) nőtt, a fejlődés gyorsabb ütemű volt a gazdasági válság előtt, 2001 és 2008 között (évi 5,3%, illetve évi 2,2%). Az EBRD (European Bank for Reconstruction and Development) felső vezetői részére összeállított elemzés összehasonlítja a térség államainak gazdasági helyzetét Európa többi térségeivel. (1. ábra)

A munkatermelékenység szintje a tervgazdaságról a piacgazdaságra most áttérő nyugat-balkáni országokban elmarad Európa többi térségétől. A lemaradásuk összefügg a térség hiányzó modernizáló beruházásaival, a működő tőke hiányával és az intézményi rendszerből adódó sokféle gátló tényezővel. (2. ábra)

2. ábra: A munkatermelékenység szintje nemzetgazdasági ágak és térségek* szerint, 2016, 1000 EUR/fő (vásárlóerő-paritáson)

*Az egy főre jutó kibocsátás rangsora a legutóbbi mérés évében, a feldolgozóipar és a szolgáltatás ágazataiban (fenti ábra) országok, továbbá a Nyugat-Balkán (WB-6) és Kelet-Európa (EU11) országainak átlagos indikátorával (jobb oldali ábra).

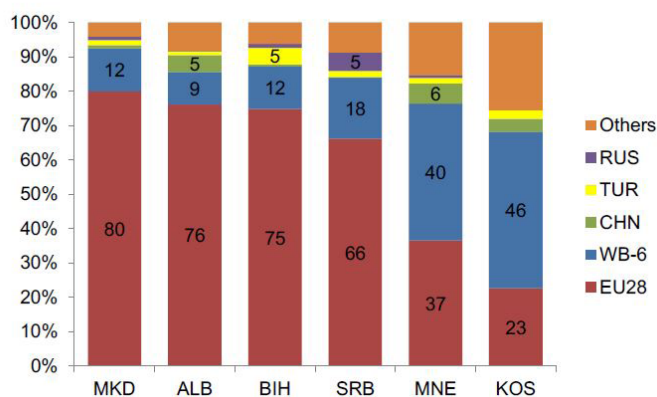

3. ábra: A GDP termelőinek ágazati szerkezete* országok szerint, 2016, százalék (összes hozzáadott érték = 100)

*A GDP keletkezésének százalékos aránya (alulról felfelé) a kereskedelem, a vendéglátás, a szállítás, az ipar, a közigazgatás, a védelem, a társadalombiztosítás, a mező- és erdőgazdaság, a halászat, az ingatlanügyek, az építőipar, a pénzügyi, biztosító tevékenységek, a gazdasági szolgáltatások, az információ, kommunikáció és az egyéb tevékenységek hozzáadott értékeivel. A hat ország betűrendben: AL, BH, KS, MK, MN, RS.

A nemzetgazdaság ágazati szerkezete átalakulóban van. Alacsony a fejlett technológiát alkalmazó ipari, szolgáltató tevékenységek részesedése a térség országaiban. (3. ábra)

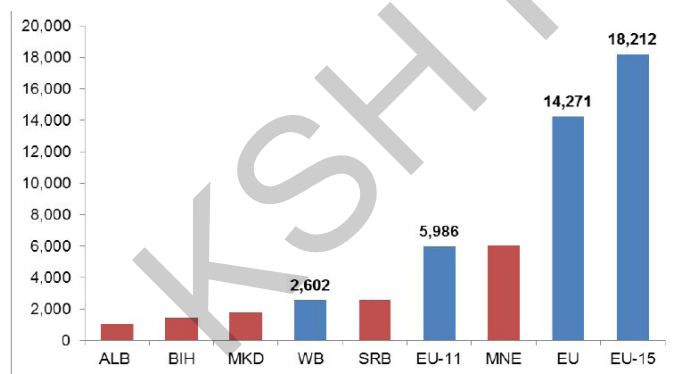
A térségen belüli külkereskedelmi tevékenység négy országban kisebb arányú, mint az Európai Unióba irányuló export részesedése. (4. ábra)

4. ábra: Az export értékének megoszlása a rendeltetés térsége* és országok szerint, 2016, százalék (összes kivitel értéke = 100)

*Az export százalékos aránya (alulról felfelé) EU28, Nyugat-Balkán, Kína, Törökország, Oroszország, és egyéb térség rendelkezéssel. Az országok sorrendje az EU28 exportaránya szerint.

A térségbe áramló külföldi közvetlen beruházás (foreign direct investment – FDI) állományának egy főre jutó 2015. évi értéke a nyugat-balkáni térség átlagában 2602 EUR, a kelet-európai tagállamoké (EU11) átlagosan mintegy 6000 EUR. (5. ábra)

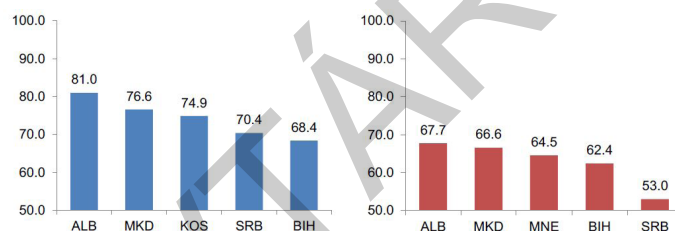
5. ábra: A beáramló külföldi közvetlen beruházás állományának egy lakosra jutó értéke térségek* és országok szerint, 2015, EUR

*Az FDI-állomány egy főre jutó értékének rangsora, az átlagos szintek a Nyugat-Balkán országaira (WB), a kelet-európai (EU11), a 28 EU-tagállamra összesen és a korábbi tagállamokra (EU15) vonatkoznak. Forrás: UNCTAD International trade database, 2015.

Az OECD összes országába beáramló FDI a GDP átlagosan 4,1%-a 2010 és 2015 között, az FDI rátája ennél nagyobb volt Albániában, Koszovóban és Szerbiában, ami lehetővé teszi a felzárkózást a kelet-európai

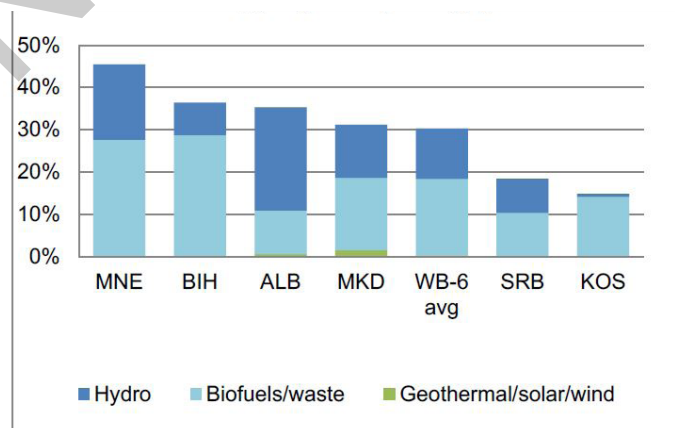
tagállamokhoz. Nehezítik az FDI beáramlását a külföldiekre vonatkozó jogi és közigazgatási engedélyezési korlátozások, ezt fejezi ki a nemzetközi összehasonlításra alkalmazott pontszám. A mérés alapja a Heritage Foundation/Wall Street Journal Index of Economic Freedom százalékos skálája, ahol az Európai Unió átlaga 80,9, a Nyugat-Balkáné csak 67,5.

A kis- és közepes vállalatok (KKV) részesedése viszonylag nagy a foglalkoztatottak számában. A KKV-szektor öt ország hozzáadott értékében nagyobb 62%-nál. (6. ábra)

6. ábra: A KKV-szektor aránya a foglalkoztatottak számában (bal oldali ábra) és az összes hozzáadott értékben (jobb oldali ábra) országok* szerint, 2016, százalék

*Az országok rangsora a KKV százalékos aránya szerint, a foglalkoztatás, illetve a hozzáadott érték országos adata = 100.

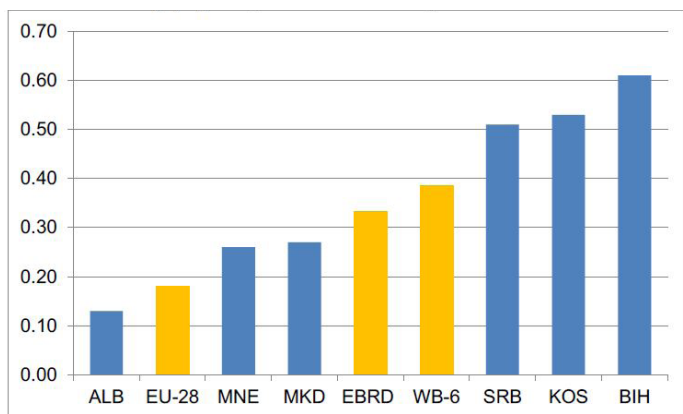

7. ábra: A megújuló energiaforrások* részesedése a primer energiatermelésben országok szerint, 2016, százalék (összes energiatermelés = 100)

*A vízi energia, a hulladék és biológiai anyag, a geotermikus, nap- és szélenergia százalékos aránya, az országok rangsora az összes megújuló energiaforrás részesedése szerint.

A primer energiahordozók előállításában viszonylag nagy a hulladék és növényi anyagok tüzelésének, illetve a vízi energiának a részesedése, az országok természeti adottságai szerint. (7. ábra)

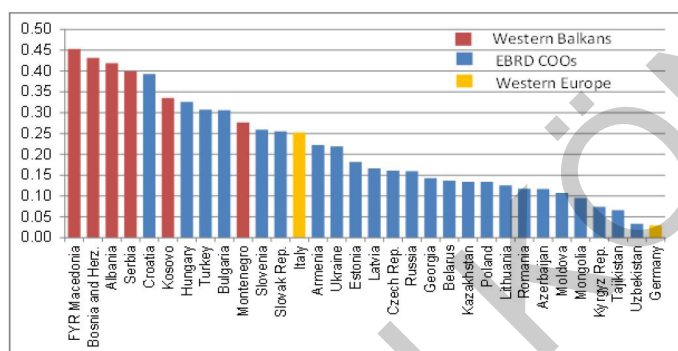
A 2010. évi klímavédelmi helyzetet jellemzi a GDP egységére jutó szén-dioxid-emisszió szintje, a térség intenzitási indikátora kedvezőtlenebb, mint az Európai Unióé. (8. ábra)

8. ábra: A szén-dioxid-emisszió intenzitása térségek szerint, 2010, (kg CO₂/2010 GDP PPP)

*A térségek rangsora a 2010. évi intenzitási adat szerint, a bank összes ügyfelének jele: EBRD (EBRD countries of operations – COO).

A szerzők részletesen elemzik a piacgazdaság fenn tartható fejlődésének esélyeit, kiemelik a fontosabb visszahúzó tényezőket, például a siker függését a politikai kapcsolatokról. (9. ábra)

9. ábra: A siker és a politikai viszonyok kapcsolatának alakulása országok szerint (maximális pontszám = 1,00)

*A rangsorolt pontszámok első négy helyén MK, BH, AL és RS van, más szín jelöli az EBRD-projektek országait (EBRD countries of operations – COO), valamint Olaszországot és a legkevésbé érintett Németországot. Forrás: Life in Transition Survey III (EBRD & World Bank). Elérhető: <https://www.ebrd.com/cs/Satellite?c=Content&cid=1395236498263&d=Mobile&pagename=EBRD%2FContent%2FContentLayout>.

TÁRGYSZAVAK: piacgazdaság, indikátorok, European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), Nyugat-Balkán, Albánia, Bosznia-Hercegovina, Macedónia, Koszovó, Montenegró, Szerbia

NÁDUDVARI ZOLTÁN

119/2018

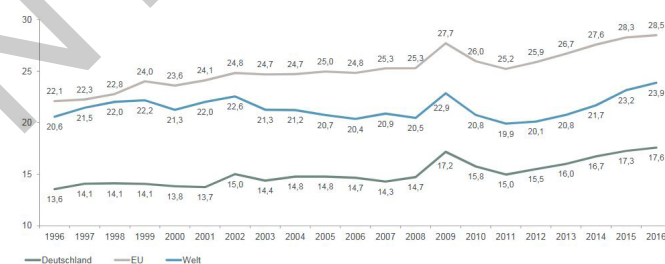
Szolgáltatások nemzetközi kereskedelme, a német közép vállalatok is aktívak

Jennifer Abel-Koch: Internationaler Dienstleistungshandel – auch der deutsche Mittelstand ist aktiv
KfW Research, 2018. 212. sz. p. 1–4. p.

<https://www.kfw.de/PDF/Download-Center/Konzernhemen/Research/PDF-Dokumente-Fokus-Volkswirtschaft/Fokus-2018/Fokus-Nr.-212-Juni-2018-Internationaler-Dienstleistungshandel.pdf>

A szolgáltatások részesedése a világ országainak összes GDP-értékében 2016-ban mintegy 66% (1996-ban 58%), ez az arány az Európai Unió átlagában 74% (1996-ban 68%). A brit és a francia GDP 2016. évi értékének mintegy 79%-át adták a szolgáltató ágazatok, ezzel megelőzték például az olasz (74) és a német (69%) rátát.

A globális export 2016. évi összes értékében közel 24% (4900 milliárd USD) a szolgáltatások aránya, Németországban ez a ráta 18%, az 1996. évinél négy százalékponttal nagyobb. (1. ábra)

1. ábra: A szolgáltatások aránya a kivitel értékében térségek* szerint, 1996–2016, százalék (összes érték = 100)

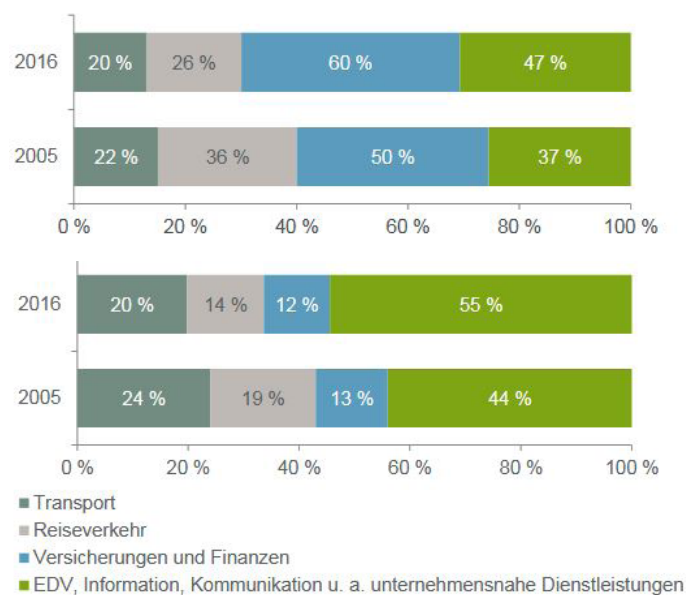
*Németország, az Európai Unió és a világ országai szolgáltatásai átlagos rátájának alakulása az összes export százalékában.

A szolgáltatásexport értéke az Amerikai Egyesült Államokban a legnagyobb, Németország (az Egyesült Királyság után) a harmadik, itt a 2016. évi összes érték mintegy 258 milliárd EUR. A globális gazdasági válság visszafogta a szolgáltatások exportjának növekedését. A szolgáltatások részesedése a német export összes hozzáadott értékében az 1996. évi mintegy 20%-ról 2016-ig közel 50%-ra nőtt.

A szolgáltatások 2016. évi németországi behozatali többlete mintegy 20 milliárd EUR. A szerzők összehasonlítják a szolgáltatások külkereskedelmének 2005. és 2016. évi szerkezetét, értékelik az export és az import változásainak fontosabb hajtóerőit. (2. ábra)

A németországi vállalatok 2016. évi szolgáltatásexportjában az Amerikai Egyesült Államok részesedése (40,7 milliárd EUR) a legnagyobb, ezt követi az Egyesült

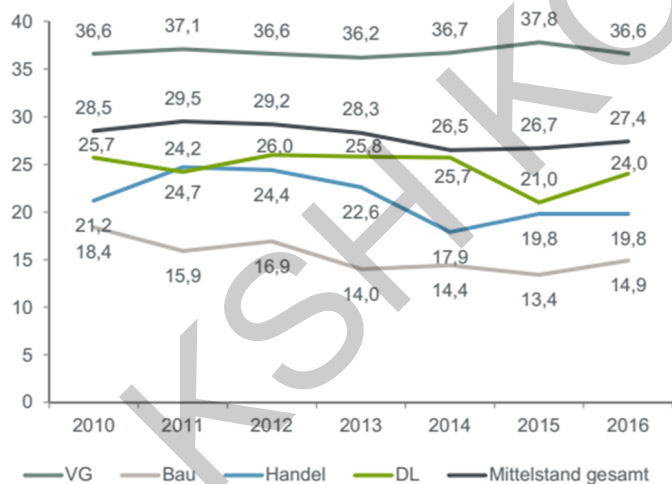
Királyság (24,3), Svájc (23,1), Franciaország (15,3) és Hollandia (15,1 milliárd EUR) célországként.

2. ábra: A szolgáltatásexport (fent és -import (lent) összetétele kategóriák* szerint Németországban, 2005, 2016, százalék (összes érték = 100)

*A szállítás, az idegenforgalom, a pénzügyi és biztosítási ügyeletek, a számítástechnika, az IKT, a gazdasági szolgáltatás értékének aránya a szolgáltatásexport százalékában.

Anteil der Auslandsumsätze an den Gesamtumsätzen der auslandsaktiven Mittelständler nach Branchen, in Prozent

3. ábra: Az export intenzitása a panelben részt vevő exportáló közép vállalat főtevékenysége* szerint Németországban, 2010–2016, százalék (összes árbevétel értéke = 100)

*Az exportáló közép vállalatok megfigyelt panelje a legfeljebb 500 millió EUR éves árbevételűeket tartalmazza. A feldolgozóipari, az építőipari, a kereskedelmi, a szolgáltató és az összes megfigyelt (külkereskedelmi tevékenységű) közép vállalat export intenzitása az árbevétel összes értékének százalékában.

A szolgáltatások németországi importjában Ausztria a negyedik (16,8), itt is az Amerikai Egyesült Államok (38,7), az Egyesült Királyság (22,1) és Franciaország

(18,4) az első három szállító ország, az ötödik Hollandia (16,8 milliárd EUR).

Az export intenzitása a Németországban működő közép vállalatok paneljének adatai alapján viszonylag stabil. Az export aránya a 2016. évi összes árbevétel átlagosan 27,4%-a, de ez az érték arány függ a főtevékenység ágazatától. (3. ábra)

4. ábra: Az exportáló közép vállalatok számaránya főtevékenység* szerint Németországban, 2010–2016, százalék (a megfigyelt vállalatok száma = 100)

*A közép vállalatok megfigyelt panelje a legfeljebb 500 millió EUR éves árbevételűeket tartalmazza. A megfigyelt feldolgozóipari, építőipari, kereskedelmi, szolgáltató és az összes megfigyelt közép vállalatból az exportálók számaránya százalékban.

Az összes németországi közép vállalat több mint 21%-ának volt 2016-ban exportból bevétele, ez a számarány az építőiparban a legkisebb (5,6%), a feldolgozóiparban a legnagyobb (37,3%) a megfigyelt vállalatok főtevékenysége szerint. (4. ábra)

A szerzők a szolgáltatások exportjának összetételét a vámhatár átlépésének módja szerint¹ is elemzik az Eurostat adatai alapján. A szolgáltatások exportjában külön kategória az anyavállalat külföldön működő leányvállalatoktól kapott bevétele az immateriális javak átadásáért.

Nagy a koncentráltóság Németország szolgáltatás-exportjában:

- a megfigyelt vállalatok 5%-a teljesíti Németország szolgáltatás-exportjának 70%-át;

¹ A szolgáltatás-export kategóriái: 1. Határon átlépő szolgáltatás; 2. Fogyasztás külföldön; 3. Üzleti jelenlét (leányvállalat külföldön); 4. Természetes személy jelenléte. Forrás: Bagó Eszter: Szolgáltatás-külkereskedelem: tények és tendenciák. *Statisztikai Szemle*, 2008. 1. sz. 22–37. p. Elérhető: http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2008/2008_01/2008_01_022.pdf.

- a megfigyelt exportálók 43%-a csak egyetlen partnerországban értékesíti a szolgáltatásait;
- az exportálók kevesebb, mint 15%-ának exportja tartozik öt vagy több szolgáltatáskategóriába, az ilyen széles választékú cégek aránya a kivitel értékében több mint 70%, bár a számarányuk a panelben csak 3%.

Összehasonlították az exportáló és a nem exportáló vállalatokat. Az előbbiek nagyobb létszámúak, nagyobb a termelékenységük, a bérszintjük is magasabb, mint az ágazatok átlaga, gyakoribb, hogy az exportálók külföldi leányvállalatot is irányítanak. Ezek az előnyök mind a terméket, mind a szolgáltatást exportáló németországi vállalatokra igazolhatók.

A feldolgozóipari vállalatok részesedése mintegy 25% a németországi szolgáltatásexport bevételében, nagyobb részben az anyavállalat kutatási-fejlesztési eredményeiért a leányvállalataiktól kapott díjakból. Viszonylag nagy a gazdasági tanácsadók, a szoftverfejlesztők, a mérnöki irodák és hasonló szolgáltató főtvevényességük értékaránya is a szolgáltatások exportjában. Az Európai Unió tagállamainak a térségen kívüli szolgáltatásexportja értékében² az anyavállalat külföldi leányvállalatoktól kapott díjai nagyobbak, mint a határt átlépő szolgáltatások összes bevétele.

TÁRGYSZAVAK: szolgáltatás külkereskedelme, közép vállalat, nemzetgazdasági ág, Németország, 1996–2016

NÁDUDVARI ZOLTÁN

120/2018

A pénzügyi biztonságot fenyegető külső kitettség tényezői a közép-kelet-európai országok gazdaságában

Magdalena Redo: Comparison of External Exposure of Central and Eastern-European States as a Factor Threatening Financial Security of Their Economies *Historia i Polityka*, 2018. 24. sz. 135–159. p.

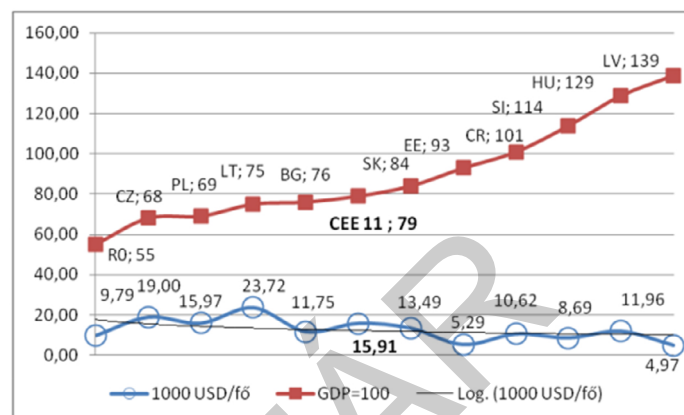
DOI: [10.12775/HiP.2018.017](https://doi.org/10.12775/HiP.2018.017)

Az Európai Unióhoz csatlakozott tizenegy közép-kelet-európai ország (a továbbiakban CEE11) kül-földdel szemben felhalmozott adóssága (debt-to-GDP ratio) a 2015. évi GDP legalább 55, legfeljebb 139, átlagosan 79%-a.

² Forrás: International trade in services. Elérhető: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_services.

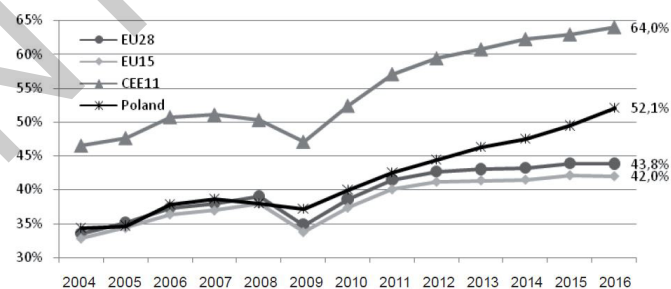
Az egy lakosra jutó külső adósság értéke a térségben 2015 végén átlagosan közel 16 000 USD. (1. ábra)

Az exportráta a CE11 térség átlagában a 2016. évi GDP mintegy 64%-a. (2. ábra)

1. ábra: Az adósságráta (GDP = 100) és az egy lakosra jutó külső adósság (1000 USD/fő) országok szerint, 2015 végén

*A grafikont az ismertető készítette a cikk adattáblázata alapján. A CEE11 térség országai betűjellel, a két adatsorban azonosan, a 2015. évi adósságráta sorrendjében.

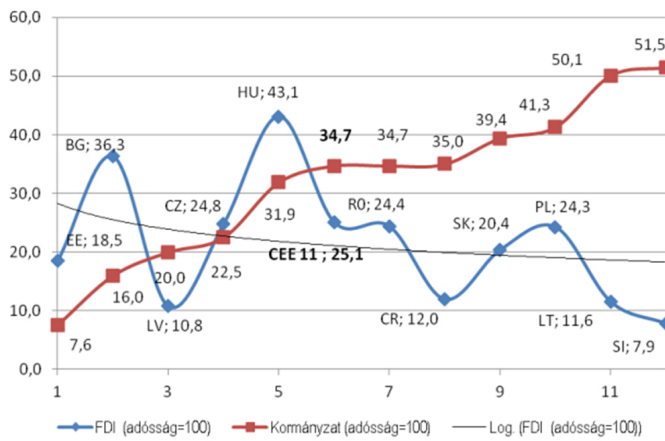
2. ábra: A termékek, szolgáltatások exportrátája térségek* szerint, 2004–2016, százalék (GDP = 100)

*Az Európai Unió 28, 15, és CEE11 tagállama, valamint Lengyelország exportrátája.

A kormányzat adósságának és a külföldi közvetlen beruházás (foreign direct investment – FDI) állományának nemzeti mutatói egymással összefüggenek, ez a két arány a 2015. évi összes adóssághoz mérten átlagosan 34,7, illetve 25,1 %-os a CEE11 térségben. (3. ábra)

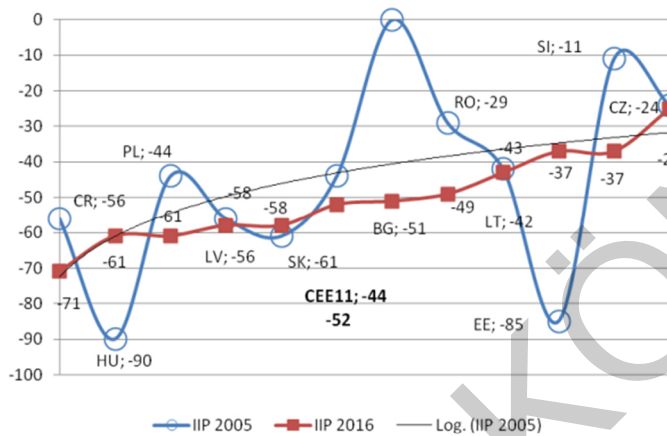
A külfölddel szembeni befektetési pozíció (International Investment Position – IIP)¹ nettó értéke negatív, a 2015. évi GDP –25 és –71%-a közötti. A CEE11 térség átlagos rátája 2015-ben (–52%) kedvezőtlenebb, mint a globális gazdasági válság előtt (2005: –44%). (4. ábra)

¹ Forrás: Magyarország pénzügyi számlái. (Adatok, elemzések, módszertani leírások). Budapest, 2014, Magyar Nemzeti Bank 2014. 1–114. p. Elérhető: https://www.mnb.hu/letoltes/pszla_konyv-hu-2014.pdf.

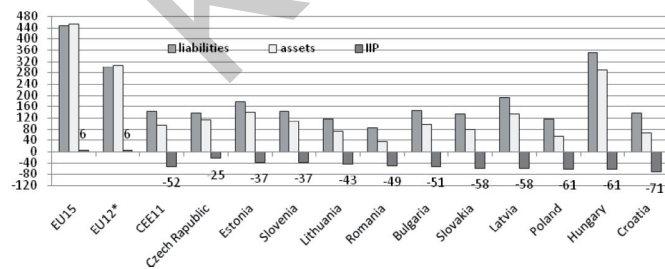
3. ábra: A kormányzat külső adósságának és az FDI-állománynak az értékaránya országok szerint*, 2015, százalék (összes adósság értéke = 100)

*A grafikont az ismertető készítette a cikk adattáblázata alapján. A CEE11 térség országai betűjellel, a két adatsorban azonosan, a kormányzat 2015. évi adóssága értékarányának sorrendjében.

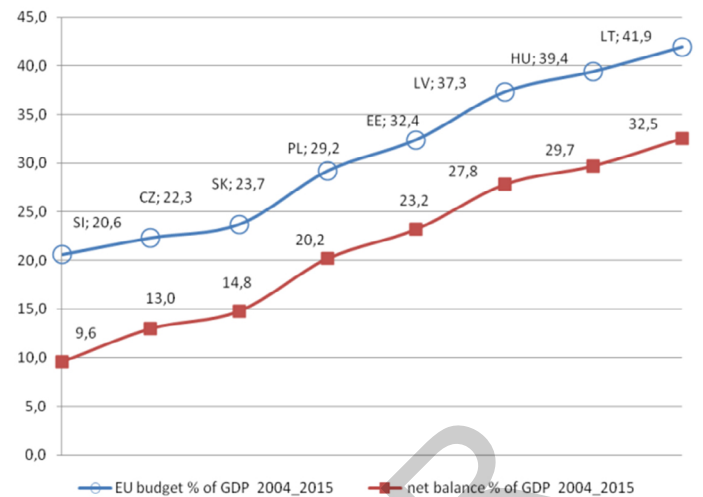
4. ábra: Az IIP nettó értékének rátája országok szerint*, 2005, 2016, százalék (GDP = 100)

*A grafikont az ismertető készítette a cikk adattáblázata alapján. A CEE11 térség országai betűjellel, a két adatsorban azonosan, a külfölddel szembeni befektetési pozíció (IIP) 2016. évi rátája sorrendjében. A bolgár gazdaság (BG) IIP mutatója nem elérhető.

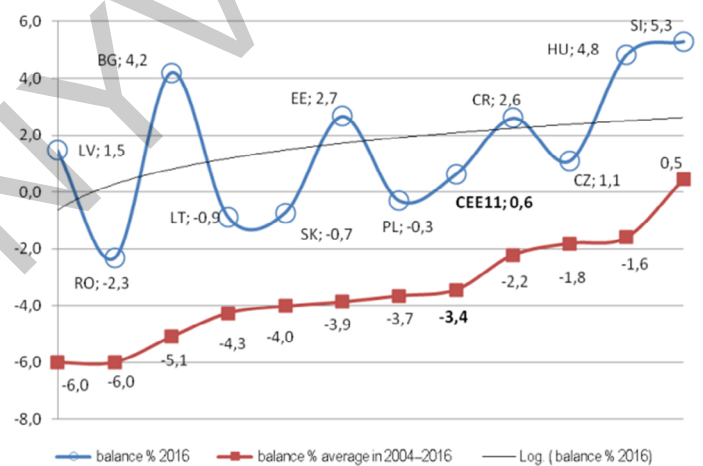
5. ábra: Az IIP tényezői országok szerint* 2016 végén, százalék (GDP = 100)

*A külfölddel szembeni kötelezettségek és követelések, azok egyenlege (nettó IIP) az Európai Unió 15 korábbi, az euróövezet 12 és a CEE11 térség 11 országában, a külfölddel szembeni nettó befektetési pozíció (IIP) 2016. évi rátájának sorrendjében.

6. ábra: Az Európai Unió pénzalapjaiból juttatott támogatás halmozott bruttó és nettó értékének rátája országok* szerint, 2004–2015, százalék (GDP = 100)

*A grafikont az ismertető készítette a cikk adattáblázata alapján. A CEE11 térség országai betűjellel, a két adatsorban azonosan, a támogatás GDP arányának sorrendjében.

7. ábra: A folyó fizetési mérleg egyenlege országok* szerint, 2004–2016, 2016, százalék (GDP = 100)

*A grafikont az ismertető készítette a cikk adattáblázata alapján. A CEE11 térség országai betűjellel, a két adatsorban azonosan, folyó fizetési mérleg átlagos rátájának sorrendjében.

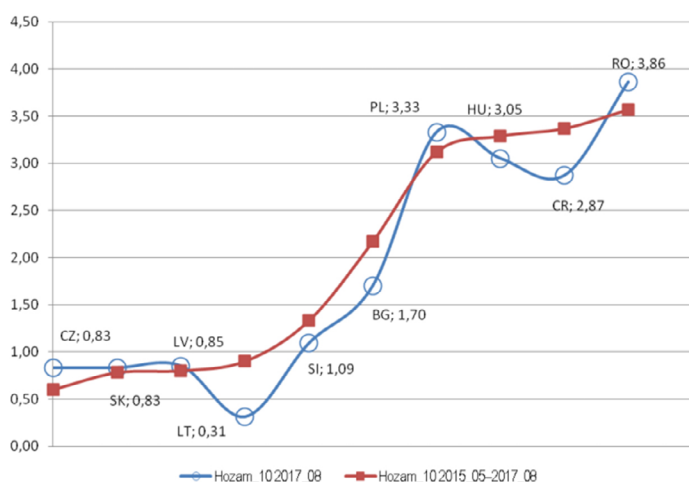
A külfölddel szembeni befektetési pozíció (International Investment Position – IIP) azért negatív a CEE11 térség országaiban, mert a kötelezettség nagyobb, mint a követelés. A nettó IIP-ráta (GDP = 100) a cseh gazdaságban a legkedvezőbb (-25) és Horvátországban a legkedvezőtlenebb (-71 százalék) 2015-ben. (5. ábra)

A transzferek nettó értékének GDP-hez mért aránya elszámolja a tagállamok befizetéseit az Európai Unió pénzalapjaiba. Az Európai Unió pénzalapjaiból juttatott támogatás mérsékelte a CEE11 térség országainak kitettségét a nemzetközi tőke- és pénzpiacoknak. (6. ábra)

A folyó fizetési mérleg egyenlegének GDP-hez mért 2016. évi aránya átlagosan 0,6% a CEE11 térségben.

Ez az egyensúlyi mutató a 2004 és 2016 közötti évek átlagában negatív volt (-3,4%), amikor a deficit megnőtt a globális gazdasági válság időszakában. (7. ábra)

A tízéves államkötvények 2017. augusztusi hozama Litvánia (0,31) a Cseh Köztársaság (0,83), Szlovákia (0,83) és Lettország (0,85%) esetén a legkisebb, és Romániában a legnagyobb (3,86%). A 2015. májustól számított átlagos hozam rangsora a legtöbb kötvénykibocsátó ország esetén ezzel egyező. (8. ábra)

8. ábra: A tízéves államkötvények hozama országok* szerint, 2015. május és 2017. augusztus között átlagosan, illetve 2017. augusztusban, százalék

*A grafikont az ismertető készítette a cikk adattáblázata alapján. A CEE11 térség országai betűjellel (Észtország adatai nélkül), a két adatsorban azonosan, a 2015 és 2017 közötti időszak átlagos hozamának sorrendjében. Öt ország (EE, LT, LV, SI, SK) az euróövezet tagjaként az Európai Központi Bank monetáris politikájához igazodik.

TÁRGYSZAVAK: folyó fizetési mérleg, adósság, külfölddel szembeni befektetési pozíció (IIP), Európai Unió transzferjei, Közép-Kelet-Európa, 2004–2016

NÁDUDVARI ZOLTÁN

121/2018

Horvátország részvétele a globális érték-láncban

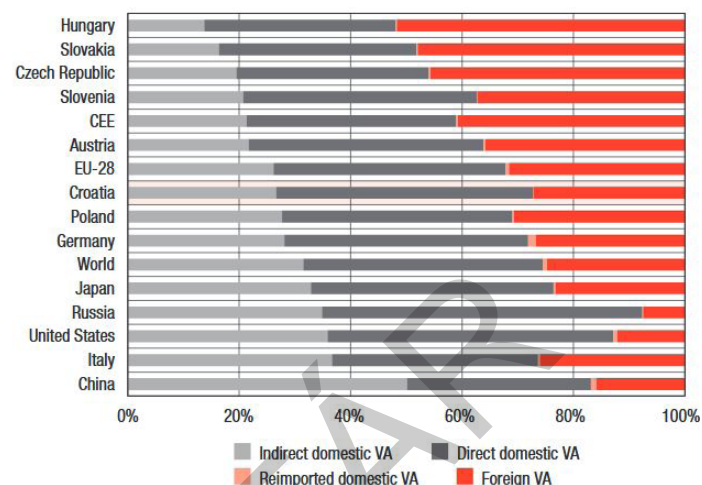
Ivana Vidaković Peruško – Katarina Kovač – Miroslav Jošić: Croatia in Global Value Chains

Zágráb, Croatian National Bank, 2018. február. 1–18. p.

URL: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2348886/s-032.pdf/3edf751b-07a1-45ab-997e-ff7de8ce76cf>

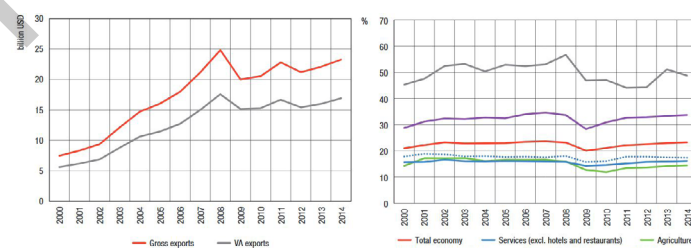
A kivitel és behozatal megfigyelt bruttó értéke nem mutatja meg a nemzetgazdaság termelőinek belföldi hozzáadott értékét. Az elemzések a hozzáadott érték

konzisztens mutatósorozatait elérhetik a nemzetközi statisztikai intézmények nyilvános külkereskedelmi adatbázisaiban.¹

1. ábra: A kivitel hozzáadott értékének összetétele* térségek szerint, 2014, százalék (export bruttó értéke = 100)

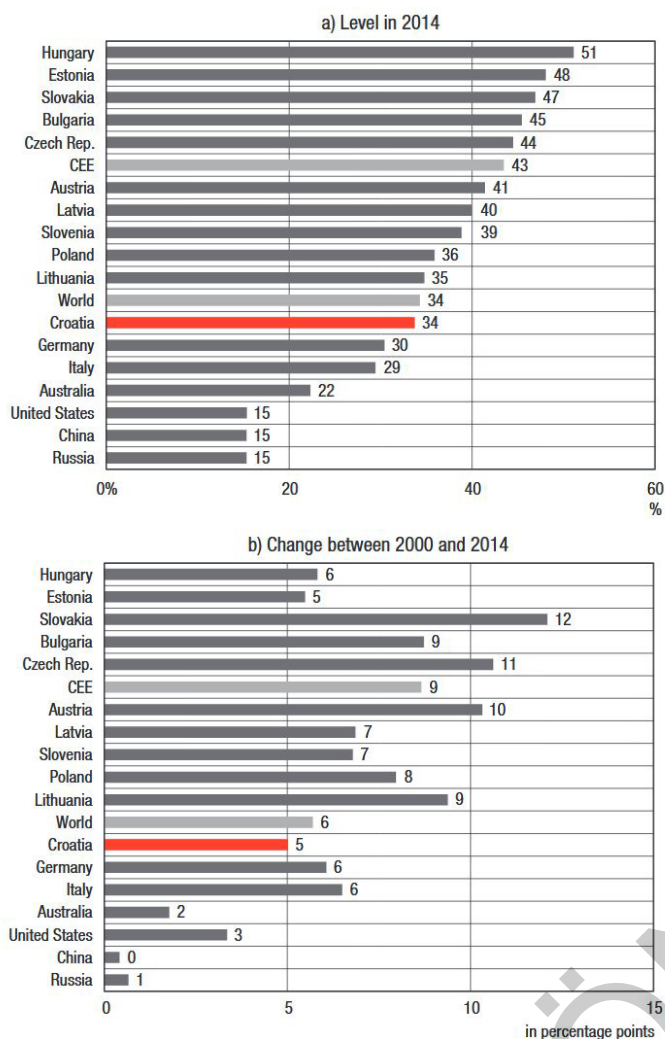
*A magyar, szlovák, cseh, szlovén, a közép-kelet-európai (CEE), osztrák, EU28, horvát, lengyel, német, 44 térség átlagos, japán, orosz, amerikai egyesült államokbeli, olasz és kínai hozzáadott érték (value added – VA) rátájának összetevői: hazai közvetett és közvetlen hozzáadott érték és a külföldi közvetett, illetve közvetlen hozzáadott érték százalékos aránya.

2. ábra: A kivitel összes bruttó értéke és hozzáadott értéke (VA) (fent, milliárd USD folyó áron), a külföldi hozzáadott érték aránya nemzetgazdasági ágak* szerint (lent, százalék, export bruttó értéke = 100) Horvátországban, 2000–2014

*A külföldi hozzáadott érték aránya a horvát nemzetgazdaságban átlagosan, ebből szolgáltatások (a szálláshely és a vendéglátás nélkül), a mezőgazdaság, a szálláshely és a vendéglátás, a bányászat, a feldolgozóipar ágazatainak bruttó exportjában.

¹ Forrás: az OECD Trade in Value Added (TIVA) és World Input-Output Database (WIOD) adatbázisa, továbbá a Bank of International Settlements (BIS), az Európai Központi Bank, a Nemzetközi Valutaalap hivatalos mutatói. A közölt adatsorok 44 ország 56 gazdasági ágazatának kétoldali export- és importadataiból meghatározott hozzáadott értékeket tartalmaznak, a megfigyelt partnerek a világ GDP-jének 85%-át állítják elő. Az összevont (Rest of World – RoW) kategória az összes nem megfigyelt országot tartalmazza, például Szerbiát, a Montenegrót és Bosznia-Hercegovinát is.

3. ábra: A külföldi hozzáadott érték 2014. évi rátája (bal oldalon, százalék), és arányainak változása (jobb oldalon, 2000–2014, százalékpont) a feldolgozóiparban térségek* szerint (bruttó export = 100)

*A külföldi hozzáadott érték átlagos arányának 2014. évi rangsora a feldolgozóipar ágazataiban. Az összesítések az 1. ábra jegyzete szerint.

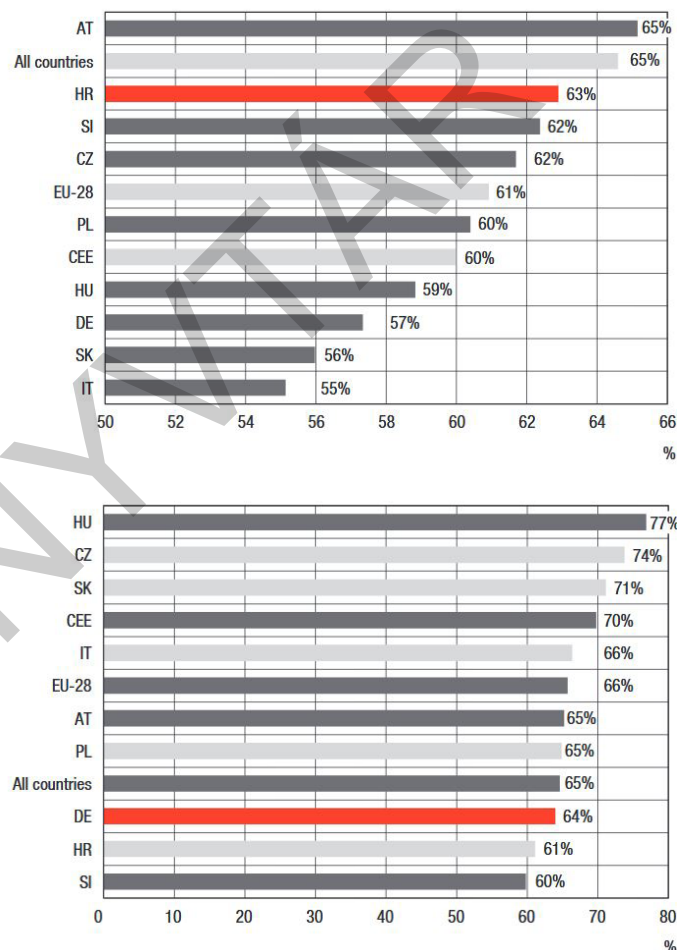
Az export bruttó értéke tartalmazza a belföldi, valamint az importált közbesző termékekben levő hozzáadott értéket. (1. ábra)

Az export bruttó értéke és horvátországi belföldi hozzáadott értéke növekvő tendenciájú 2000 és 2008 között. A közvetlenül importált közbesző termékek hozzáadott értékének átlagos aránya több mint 20% a 2014. évi horvát export bruttó értékében. Ez a részesezés a mezőgazdasági ágazatokban a legkisebb, a bányászatban a legnagyobb, a horvát feldolgozóiparban 34%. (2. ábra)

A külföldi hozzáadott érték aránya a feldolgozóipar globális értékláncainak keretében átlagosan 5 százalékponttal nőtt Horvátországban 2000 és 2014 között. (3. ábra)

A megfigyelt országok kivételének, illetve behozatalának átlagosan 65%-a közbesző termék, ezen belül az

EU28 exportjában 61, importjában 66%. A nemzeti arányok közötti különbség a globális értéklánc (global value chain – GVC) beszállításainak intenzitását is jellemzi. Viszonylag nagy a termelési láncok külföldi beszállításainak aránya Közép-Kelet-Európa országaiban (CEE: 60, illetve 70%) és Németországban (DE: 57, illetve 64%). Az Európai Unió tagállamaira jellemző a késztermékek növekvő exportja és az energiahordozók, nyersanyagok importja.² (4. ábra)

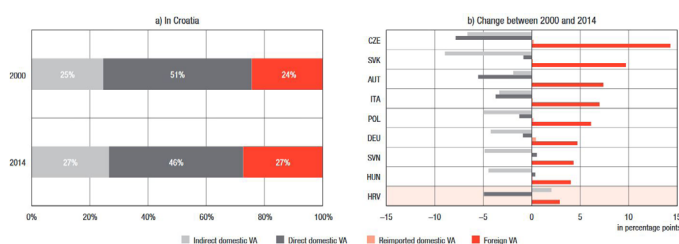
4. ábra: A közbesző termékek értékaránya a kivitelben (bal oldalon) és a behozatalban (jobb oldalon), térségek* szerint, 2014, százalék (összes bruttó érték = 100).

*A közbesző termékek értékarányának 2014. évi rangsora, az összesítések az 1. ábra jegyzete szerint. Horvátország (HR) feldolgozóiparban a 2014. évi ráták 63, illetve 61%.

A bruttó export tartalma úgy változott a globális gazdasági válság időszakában, hogy nőtt a külföldi

² A nemzetközi TiVA-adatbázis az országok GVC-beszállításaiiban megkülönbözteti az előre irányuló (forward) és visszafelé irányuló (backward) kapcsolatot. A nyersanyagokban gazdag országok részvétele legtöbbször előre irányuló, az energiahordozó és az anyag beépül a fogadó országok kivételébe. A nyersanyagban szegény országok ágazatai nagyrészt importot használnak a kibocsátáshoz, ezek részvétele inkább visszafelé irányuló.

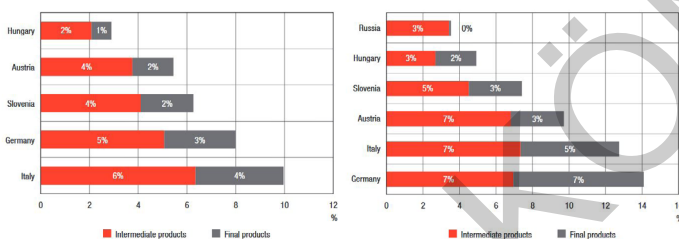
hozzáadott érték részesedése. Ez az arány 2014-ben a Cseh Köztársaságban (CZE) 15, Szlovákiában (SVK) 10, Ausztriában (AUT) több mint 7 százalékponttal nagyobb a 2000. évinél. (5. ábra)

5. ábra: A bruttó export összetevői Horvátországban (bal oldalon, 2010 és 2014, százalék) és az arányok változása (jobb oldalon, 2000 és 2014 között, százalékpont) térségek és a hozzáadott értékek (VA) származása* szerint, (összes bruttó érték = 100)

*A hazai közvetett és közvetlen hozzáadott érték, továbbá a külföldi közvetett és közvetlen hozzáadott érték százalékos aránya, illetve változása százalékpontban.

Horvátország készterméket, illetve közbenső terméket exportál, illetve ilyeneket fogad, a partnereinek 2014. évi rangsorában Olaszország, illetve Németország értékaránya a legnagyobb. (6. ábra)

6. ábra: Horvátország kivitele (bal oldalon) és behozatala (jobb oldalon) közbenső és késztermékekből partnerországok* szerint, 2014, százalék (összes országos érték = 100)

*A fontosabb partnerek rangsora a kivitel, illetve a behozatal együttes százalékos értékaránya szerint, ezen belül a közbenső és a késztermékek részesedése.

Horvátország legfontosabb partnerei a globális termelési láncban (GVC) Németország (DEU), Olaszország (ITA), Ausztria (AUT) és Szlovénia (SVN). Az Amerikai Egyesült Államok (USA: fejlett technika) és Oroszország (RUS: anyag, energiahordozó) beszállításainak értékaránya viszonylag nagy Horvátország harmadik országba szállított késztermékeiben. (7. ábra)

A visszafelé tekintő részvétel nagyobb értékaránya javítja a nemzetközi versenyképességet. A globális értékláncot irányító fejlett ország növelheti az export bruttó értékében a külföldi hozzáadott érték részesedését, ezzel csökkenthető a viszonylag nagy belföldi termelési ráfordítás.

7. ábra: Horvátország részvétele a globális értéklánc nemzetközi szállításaiban irányok* és partnerországok szerint, 2014, százalék (összes érték = 100)

*A globális értéklánc előre (forward participation) és visszafelé tekintő (backward participation) részvételének százalékos értékaránya Horvátország fontosabb kereskedelmi partnerei szerint. Magyarország (HUN), Belgium (BEL) és Szlovénia (SVN) például nagyobb arányban fogad horvát közbenső termékeket.

TÁRGYSZAVAK: kétoldalú külkereskedelem, globális értéklánc, részvételi mutató, hozzáadott érték, WIOD, TiVA, nemzetközi összehasonlítás, Horvátország, 2000–2014

NÁDUDVARI ZOLTÁN

122/2018

A munkanélküliség és a bérek alakulása közötti összefüggés azonosítása a Szlovák Köztársaságban

Iveta Pauhofová – Beáta Stehlíková: Identifying the Relationship between Unemployment and Wage Development in the Slovak Republic

Ekonomický Časopis, 2018. 5. sz. 503–521. p.

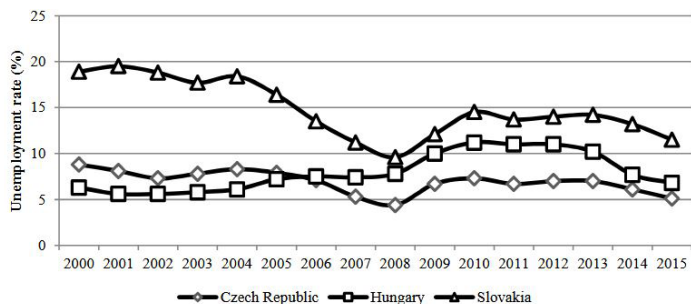
URL: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.cejsh-98948158-3f8c-4428-9989-d4c3bc3dd7d6>

A munkanélküliségi ráta a globális gazdasági válság hatására átmenetileg nőtt a cseh, a magyar és a szlovák gazdaságban, majd az élénkülés éveiben ismét csökkent. (1. ábra)

A tartósan munkanélküliek aránya az összes munkanélküli százalékában Szlovákiában nagyobb, mint a másik két szomszédos országban, és az élénkülés éveiben sem közelített ez a ráta a cseh és a magyar arányokhoz. (2. ábra)

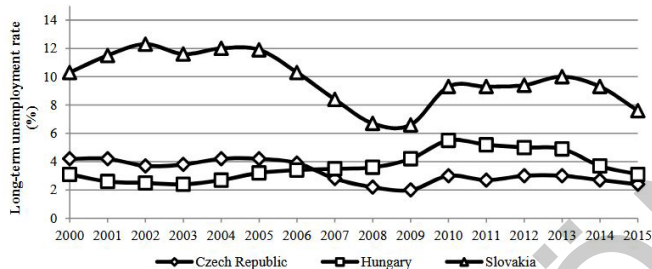
A munkaerőpiac folyamatai összefüggnek a munkanélküliség alakulásával, és a bérszínvonal ehhez

igazodó változásával. Az (átmenetileg) állás nélküli aktívkorúak növelik a munkaerő kínálatát, ez rendszerint leszorítja az új belépők bérét. A ciklikus változás jellemzője, hogy a fellendülés csökkenti a munkaerő-tartalékokat, a munkaadók akár a bérszintet növelve is igyekeznek a kapacitásaikat kihasználni. (3. ábra)

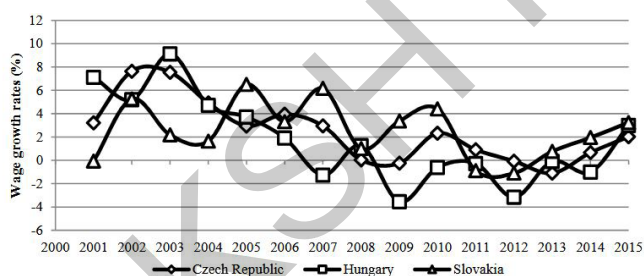
1. ábra: A munkanélküliségi ráta országok* szerint, 2000–2015, százalék (összes aktívkorú = 100)

*A cseh, a magyar és szlovák összes munkanélküli létszámára vonatkozóan.

2. ábra: A tartós munkanélküliség rátája országok* szerint, 2000–2015, százalék (összes munkanélküli = 100)

*A tartósan munkanélküliek létszámára vonatkozóan az összes cseh, magyar és szlovák munkanélküli százalékában.

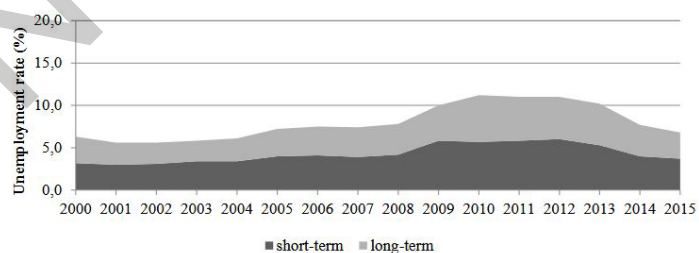
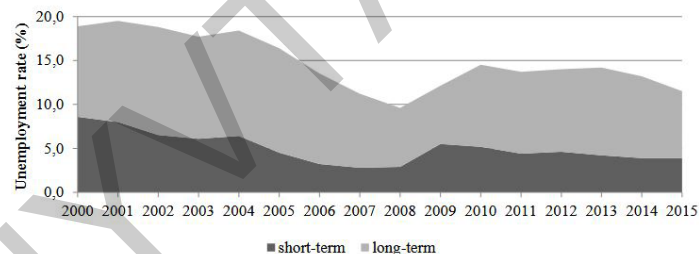
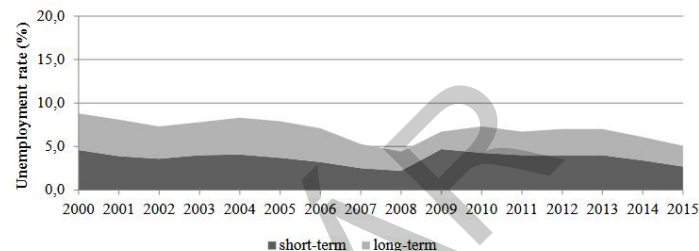
3. ábra: A bérek éves növekedési üteme országok* szerint, 2000–2015, százalék (előző év = 100)

*A bérek éves indexe a cseh, a magyar és szlovák gazdaságban.

A munkanélküliek közül egyesek egy éven túl sem találnak munkahelyet. Ennek több oka lehet, például nem felelnek meg a munkaadók által keresett szakmai felkészültségnek, illetve a lakóhely földrajzi térségének gazdasági növekedése az átlagnál kisebb. További magyarázat a munkanélküliek vándorlásának nehézsége a gyorsabban fejlődő régiókba. (4. ábra)

A szerzők a három nemzetgazdaság munkanélküliségi mutatóit a foglalkoztatás térszerkezete alapján is

elemzik a NUTS2 régiók szintjén. Az Ausztriával, Szlovéniával határos nyugati régiók munkanélküliségi rátája kisebb, mint az Ukrajnával, Romániával szomszédos keleti, illetve dél-keleti országrészekben, és a ciklusokra jellemző kilengések is mérsékeltebbek. Ahol a nagyvárosi munkahelyek súlya nagyobb (főként a fővárosi agglomerációkban), ott kisebb a munkanélküliségi ráta. (5. ábra)

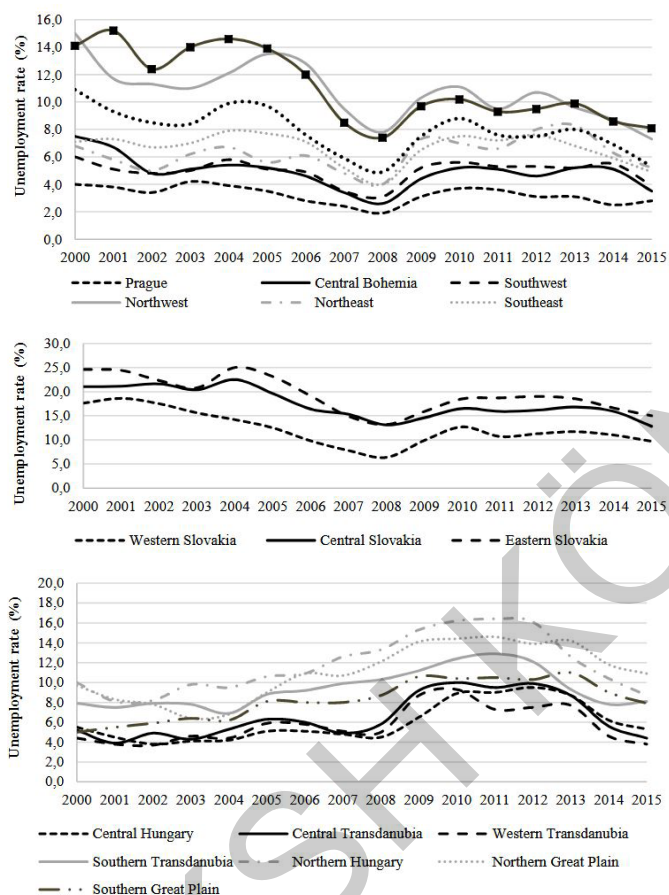
4. ábra: A rövid távú és a tartós munkanélküliek rátája országok* szerint, 2000–2015, százalék (összes aktívkorú = 100)

*A rövid távon és tartósan munkanélküliek éves létszámára vonatkozóan a cseh (felül) a szlovák (középen) és a magyar (alul) gazdaságban.

A Szlovákiában kialakult havi átlagbér és munkanélküliségi ráta éves adatai jól értelmezhető összefüggést mutatnak azzal a tendenciával, hogy a globális gazdasági válság növelte a munkanélküliségi rátát 2014-ig. (6. ábra)

Az időben változó trendek mutatják Szlovákia ágazati és térségi szerkezeti jellemzőinek munkaügyi hatásait a NUTS3 szinten. A trendvonalak sorozata jelzi, hogy a havi átlagbér annál nagyobb, minél kisebb a helyi munkanélküliségi ráta. Az időszak munkaerő-tartalékainak létszámát jelző (NUTS3 szintű) szlovákiai munkanélküliségi ráta és az ehhez tartozó helyi átlagbér több szakmai és egyéb szerkezeti mutató (structural unemployment) függvénye.

A szerzők kiemelik a multinacionális vállalatcsoportok szerepét a szerkezeti változásokban. Az ún. húzó ágazatokban növelték a munkahelyek számát, a korábbinál termelékenyebb technológiákat alkalmaznak, és ott az átlagosnál nagyobbak a bérek. Csökkent a kis- és a közepes vállalatok (KKV) súlya a gazdaságban és a munkaerőpiacon is. A KKV fontosabb gazdasági ágazatai kisebb kibocsátást értek el a globális válság idején, mint 2008 előtt például az építőiparban, az alacsony technológiai szintű termelésben és szolgáltatásban. A KKV bérnövelési lehetőségei kisebbek az átlagosnál a fellendülés éveiben.

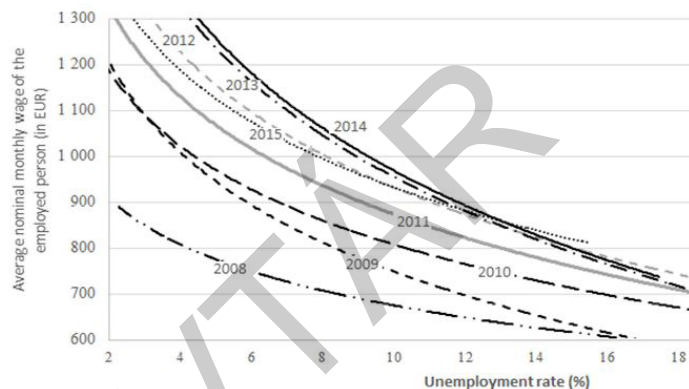

5. ábra: A munkanélküliségi ráta NUTS2 régiók* szerint, 2000–2015, százalék (összes aktívkorú a térségben = 100)

*A munkanélküliek létszámára százalékban a nyolc cseh (felül), a három szlovák (középen) és a hét magyar (alul) régióban, angol nyelvű megnevezésekkel.

A megszűnt korábbi (helyi) munkalehetőség gyakran eltérő követelményű attól függően, amilyen dolgozót a (közeli) munkaadó éppen keres. A munkaerőpiac alkalmazkodása a változó feltételekhez időt vesz igénybe, az átképzések megfelelő anyagi forrásokat igényelnek. Az érintett munkanélküli személyek egyéni érdekeltsége is lényeges a szakmai felkészülésben, adott esetben a régiók közötti mobilitásban is.

Az ország gazdaságilag elmaradott NUTS3 térségeinek (least developed districts) munkanélküliségi rátái az átlagosnál gyorsabban nőttek a válság hatására, majd a fellendülés éveiben (2014 után) a bérnövekedés rugalmassága kisebb, mint a fejlettebb körzetek új munkahelyein. Ezek a trendek nem lineárisak, az innováció és a térség beruházásainak megvalósulása a foglalkoztatás új struktúráit hozza létre.

6. ábra: Az alkalmazásban állók átlagos havi bérének (EUR/hó, fő) összefüggése a munkanélküliségi rátával Szlovákiában a NUTS3 szinten, 2008–2015, százalék (összes aktívkorú a térségben = 100) *A trendeket a tárgyidőszak hivatalos mutatósorozatára illesztett regressziós vonalak (quantile regression) ábrázolják. A trendvonalak sorozata jobbra tolódik a 2008. évihez mérten, a nagyobb munkanélküli-rátának megfelelő mértékkel.

TÁRGYSZAVAK: munkanélküliség, tartós munkanélküliség, bérdinamika, régiók (NUTS2), Cseh Köztársaság, Magyarország, Szlovákia, 2000–2015

NÁDUDVARI ZOLTÁN

123/2018

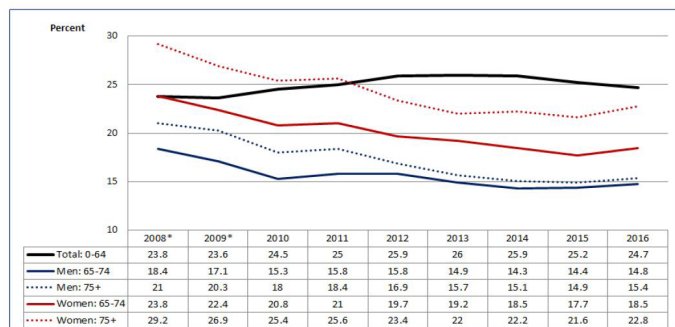
Az időskorúak nyugdíjjövedelmeinek jelenlegi és várható megfelelése az Európai Unió tagállamaiban, 2018. évi beszámoló (I. kötet)

Pension adequacy report 2018. Current and future income adequacy in old age in the EU (Volume 1) Brüsszel, European Commission, 2018. 1–188. p.

<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=19417&langId=en>

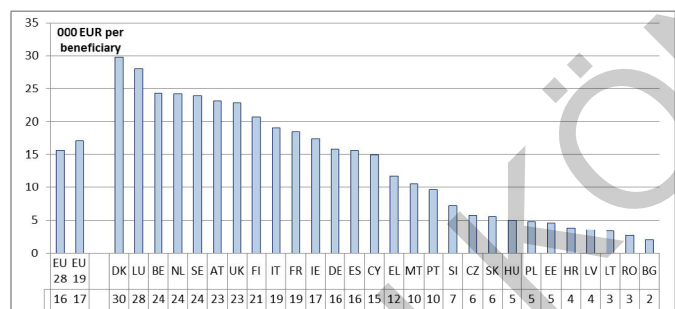
Az Európai Bizottság kétkötetes jelentése az időskori nyugdíj indikátorait hároméves gyakorisággal hasonlítja össze nemzeti és közösségi mutatósorozatokkal. A jelentés első kötete összesen nyolcvan ábrát és tizenkét táblázatot tartalmaz. A kiadványok képet adnak a létező nyugdíjrendszerekről és a következő évtize-

dekben várható lényeges változásokról.¹ A 2016-ig terjedő folyamatok összehasonlítása felhasználja a nemzetközi adatbázisokban elérhető standard mutatókat, például a SILC (Statistics on Income and Living Conditions) indikátorait az időskorúak szegénységi kockázatának alakulásáról. (1. ábra)

1. ábra: A szegénység kockázatának rátája korcsoportok* és nemek szerint az Európai Unióban, 2008–2016, százalék (megfelelő népességcsoport személyeinek száma = 100)

*Az AROPE (at-risk-poverty or social exclusion) összetett indikátor² százalékos számaránya az összes 0–64 éves, az idősebb férfiak (65–74; 75+), illetve nők (65–74; 75+ évesek) csoportjára vonatkozik.

2. ábra: A kifizetett nyugdíjradék átlagos értéke térségek* szerint, 2015, 1000 EUR/fő, év

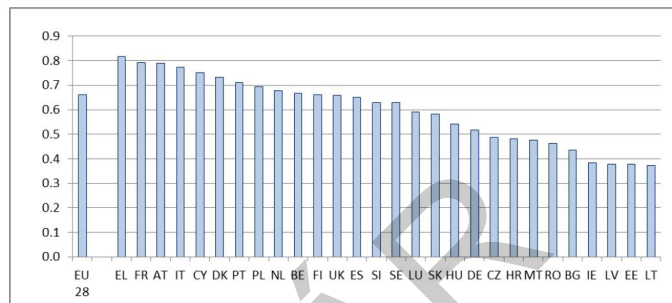
*Az időskorúak és túlélő hozzátartozóik egy főre jutó átlagos éves nyugdíja (1000 EUR) a 28 tagállamban és az euróövezetben (EU19); a 2015. évi járadék nemzeti rangsora az értékek szerint.

Az Európai Unió 28 tagállamában az idősebb korú (65+ éves) népesség a nyugdíjazás előtti jövedelem átlagosan 58%-ának megfelelő nyugdíjra jut

¹ A jelentés összeállításában az Európai Bizottság együttműködött a Szociális Védelem Bizottságával (Social Protection Committee – SPC). Az elemzés kapcsolódik a szociális jogok európai pillérének 15. (Időskori jövedelem és öregségi nyugdíjak) alapelveihez. Elérhető: https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_hu.

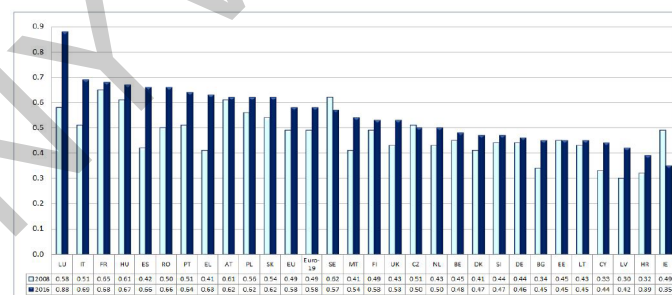
² A magyarországi indikátorok, módszertanuk forrása: A háztartások életszínvonal. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2014. november 1–34. p. Elérhető: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/hazteletszinv/hazteletszinv.pdf>.

jogot. Az egy idős korú, valamint túlélő hozzátartozó személyre jutó nyugdíj 2015. évi átlagos összege az Európai Unió új tagállamaiban legfeljebb 7000 EUR, az euróövezet (EU19) nyugdíjának értéke átlagosan 17 000 EUR. (2. ábra)

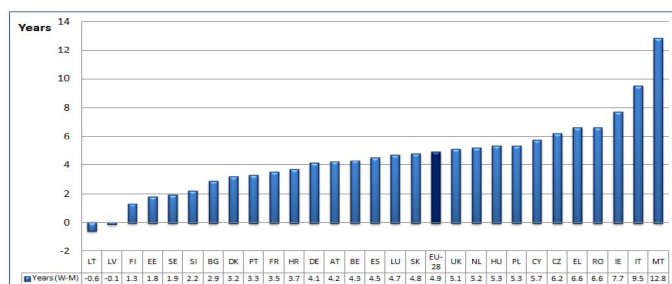

3. ábra: Az időskorúak (65+) és túlélő hozzátartozóik nyugdíjradékának rátája térségek* szerint, 2015, index (egy főre jutó GDP = 1,0)

*Az időskorúak és túlélő hozzátartozóik egy főre jutó átlagos éves nyugdíjának értékaránya (a GDP egy főre jutó értéke = 1,0).

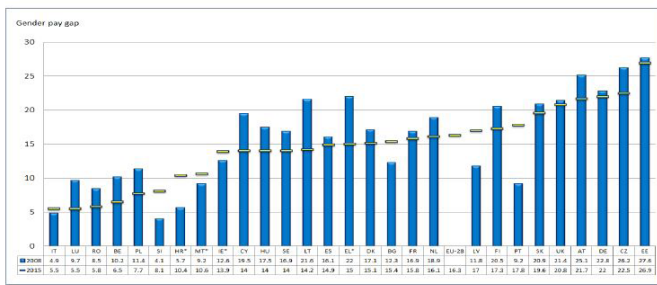
4. ábra: A 65+ csoport nyugdíjradéka mediánjának helyettesítési aránya³ térségek szerint, 2008, 2016, index (az 50–59 éves korcsoport mediánjövedelme = 1,0)

5. ábra: A férfiak és a nők munkában töltött éveinek különbsége térségek szerint, 2016, év

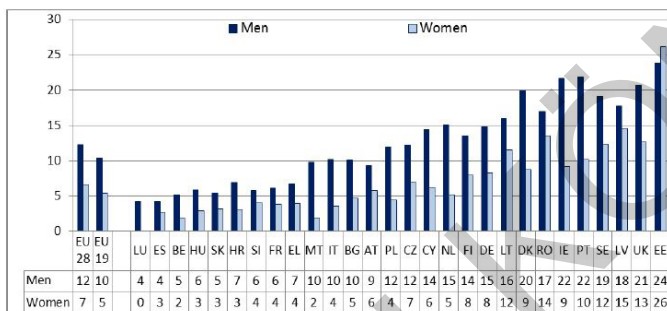
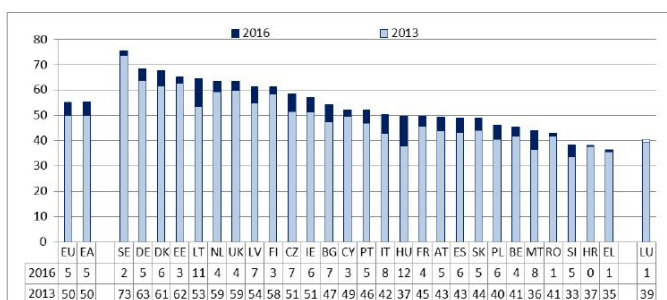
Az időskorúak és túlélő hozzátartozóik 2015. évi nyugdíjradéka a 28 uniós tagállam egy lakosra jutó GDP-értékének átlagosan mintegy kétharmada. (3. ábra)

³ A ráta (aggregate replacement ratio) a 65–74 éves korcsoport bruttó nyugdíja mediánjának értékaránya az 50–59 évesek bruttó keresete mediánjához viszonyítva. A járadék nem tartalmaz sem szociális jutást, sem tőkejövedelmet.

6. ábra: A férfiak és a nők órákeresete közötti eltérés* térségek szerint, 2008, 2015, százalék (a férfiak egy órára jutó átlagkeresete = 100)

*Az alkalmazásban álló férfiak és nők átlagos bruttó órákeresete közötti különbség, százalékban, az oszlop a 2008., a különbséget jelző vonal a 2015. évi értékekből.

7. ábra: A átlagos foglalkoztatási ráta az 55–64 éves csoportban (2013 és 2016, felső ábra) és a 65–74 éves férfiak, illetve nők csoportjában (2016, alsó ábra) térségek szerint, százalék (a csoporthoz tartozók száma = 100)

Az időskorúak (65+) aggregált nemzeti helyettesítési rátája tág határok között alakult, a 2016. évi átlagos arány 0,58 az Európai Unió 28 tagállamában. (4. ábra)

A férfiak időskori nyugdíjának helyettesítési aránya nagyobb, mint a nőké. Ez abból is következik, hogy a munkában töltött idő csak átlagosan 33,1 év a nők esetén, a férfiak időadata 38 év az Európai Unió tagállamaiban. (5. ábra)

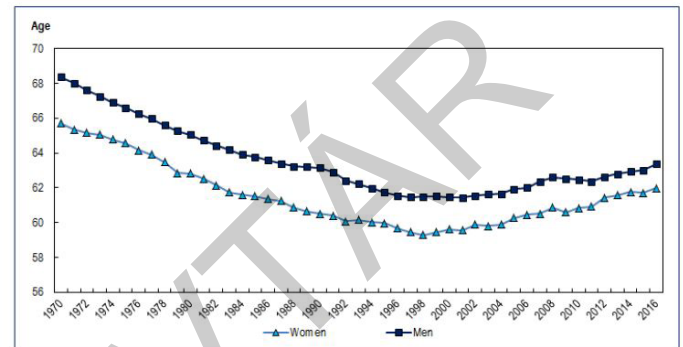
A nők egy munkaórára jutó munkajövedelme 2015-ben az Európai Unióban átlagosan 16,5%-kal kisebb, mint az alkalmazásban álló férfiaké, ez hátrányt okoz (gender pay gap) az időskori nyugdíjuk értékében is. (6. ábra)

A nyugdíjszámításban is érvényesül, hogy a részmunkaidőben foglalkoztatott 15–64 éves nők számánya

átlagosan 31,6%, a férfiak azonos korcsoportjában csak mintegy 7% az Európai Unió 28 tagállamában.

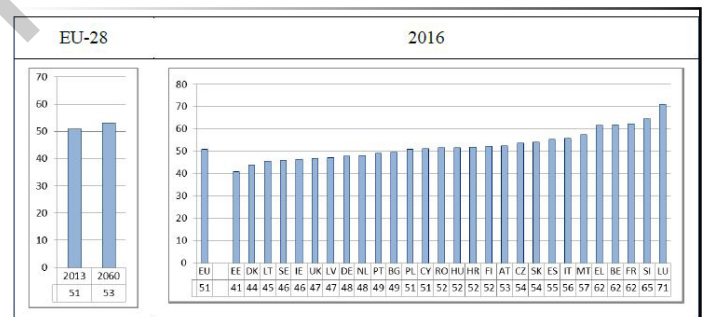
A 65–74 évesek foglalkoztatásának számánya arra utal, hogy nők a teljes élettartamuk kisebb részében jutnak munkajövedelemhez, mint a férfiak. (7. ábra)

A tényleges nyugdíjazás életkora csökkent 1970 és 2000 között, ezt követően növekvő tendenciájú az Európai Unió tagállamainak átlagában, mind a férfiak, mind a nők esetén. (8. ábra)

8. ábra: A férfiak és a nők átlagos életkora* a tényleges nyugdíjazás évében az Európai Unió 28 tagállamában, 1970–2016, életév

*A nemek szerinti tényleges átlagos életkor (average effective labour market exit age) forrása a munkaerő-felmérés és a népszámlálás.

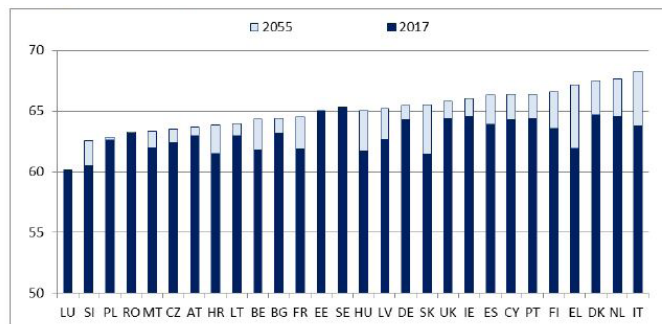
9. ábra: A nyugdíjban töltött életek aránya a munkavégzés átlagos hosszához mérten térségek szerint, 2013, 2060*, százalék (munkavégzés átlagos időtartama = 100)

*Az adatok forrása. Ageing Report (https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/2018-ageing-report-economic-and-budgetary-projections-eu-member-states-2016-2070_en) és az Eurostat előreszámítása 2060-ig (Eurostat life expectancy projection).

Az időskori nyugdíjas évek aránya a munkában töltött időtartamhoz 2013-ban átlagosan 51% az Európai Unió 28 tagállamában. (9. ábra)

A munkaerőpiac elhagyásának 2017. évi tényleges, valamint 2055. évi várható átlagos életkorára végzett előreszámítás szerint növekvő tendenciájú a munkában töltött életszakasz, főként a törvényes nyugdíjkorhatár növelése következtében. Elősegíti ezt a növelést

a felnőttkorúak továbbképzése, a fizikai igénybevétel csökkenése, az egészségesen elért hosszabb élettartam stb. is. (10. ábra)

10. ábra: A munkaerőpiac elhagyásának életkora térségek szerint, 2017, 2055*, életév

*A tagállamok rangsora a nyugdíjazás életévének 2055-re előreszámított adata szerint. A nemzeti adatok forrása: *Ageing Report* (https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/2018-ageing-report-underlying-assumptions-and-projectionmethodologies_en).

TÁRGYSZAVAK: időskori nyugdíj, járadék nemek szerint, helyettesítési ráta, előreszámítás, nemzetközi összehasonlítás, Európai Unió tagállamai, 2016–2060

NÁDUDVARI ZOLTÁN

124/2018

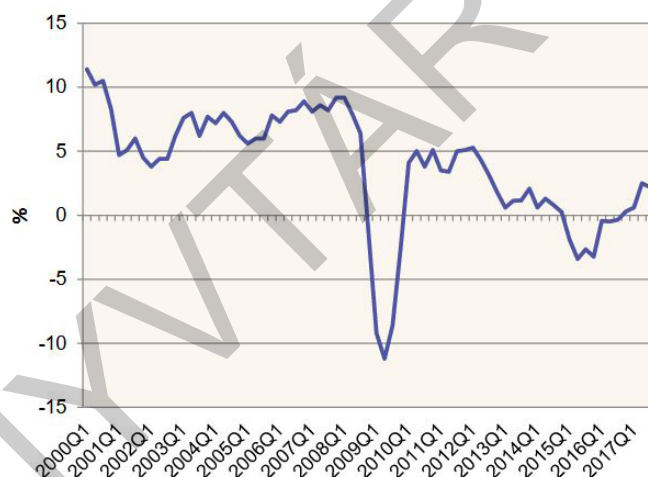
Az Oroszország elleni szankciók és az ellen-szankciók gazdasági, külkereskedelmi és pénzügyi hatásai

likka Korhonen – Heli Simola – Laura Solanko: Sanctions, counter-sanctions and Russia. Effects on economy, trade and finance

BOFIT Policy Brief, 2018. 4. sz. 1–25. p.

URL: <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/15510/bpb0418.pdf?sequence=1>

A fejlett gazdaságok (az Európai Unió, az Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália, Svájc, Norvégia) kereskedelmi és pénzügyi szankciói mérhető károkat okoztak Oroszország gazdaságának. A fejlett országok gazdasági szankciói a Krím-félsziget és Kelet-Ukrajna elleni fegyveres akciókat, a térségek elfoglalását követő kormányzati lépések. A szerzők elemzik a gazdasági visszaesés fontosabb egyéb tényezőit is, ilyen a kőolaj világpiaci árának zuhanása, vagy a rubel dollárárfolyamának 2014 és 2016 közötti több mint 50%-os gyengülése, az EUR árfolyama 40%-kal nőtt. (1. ábra)

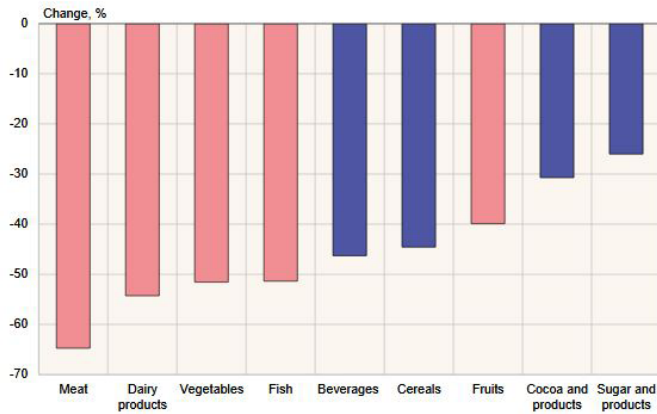
1. ábra: Az Ural-vidéki kőolaj egységára (bal oldalon, USD/hordó) és Oroszország GDP-jének növekedése (jobb oldalon, százalék, éves index = 100), 2000–2017

A gazdasági visszaesés következtében Oroszország háztartásainak fogyasztása 12%-kal, az állóeszközök felhalmozása 13%-kal csökkent 2014 után. A szankció főként az orosz gazdaság stratégiai területeire irányuló exportot tiltja.

Összehangolt szankció vonatkozik például a haditechnikai célokra is felhasználható eszközök, alkatrészek, anyagok kivitelére. Korlátozást írtak elő továbbá egyes fontosabb élelmiszerek, az ásványkincsek kitermelése és csővezetékes szállítása technológiáinak exportjára is.

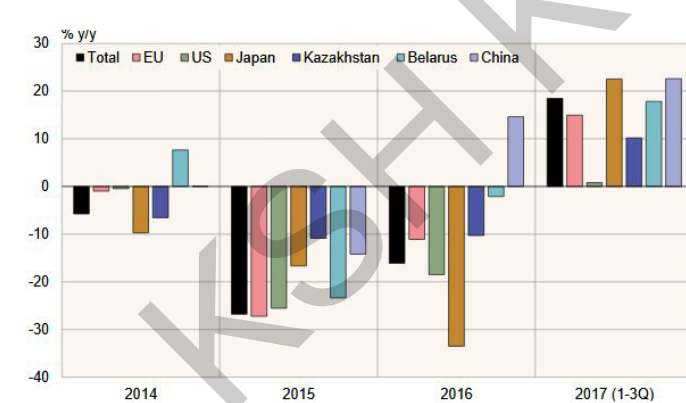
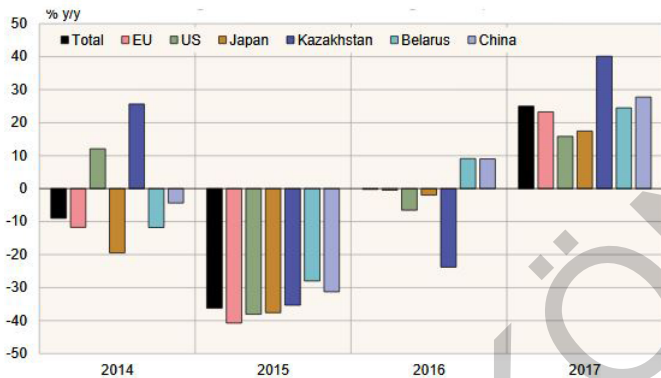
Az alkalmazott szankciók eltérő hatásúak ágazatok szerint. Az 2016. évi oroszországi import értékének csökkenése olyan élelmiszerek esetén nagyobb, amelyeket érintenek a fejlett országok exportkorlátozásai. (2. ábra)

A cikk táblázata összehasonlítja az Európai Unió tagállamainak érintettségét az Oroszországba szállított élelmiszerexport 2014-től érvényes korlátozásában. Az abban érintett tételek 2013. évi értéke összesen 5,2 milliárd EUR; a szankciók miatt kieső élelmiszerexport a nem tagállamokba irányuló összes uniós kivitel értékének mintegy 17%-a.

2. ábra: Oroszország importja fontosabb termékek* szerint, 2013–2016, százalék (2013 = 100)

*A hús, a tejtermék, a zöldség, a hal, az ital, a gabona, a gyümölcs, a kakaótermék, a cukor és termékei oroszországi importjának százalékos változása. A szankció négyféle importterméket (eltérő színű jelöléssel) nem érintett. Az orosz nemzeti valuta árfolyama gyengült, és ez is oka az import kisebb USD-értékének 2016-ban.

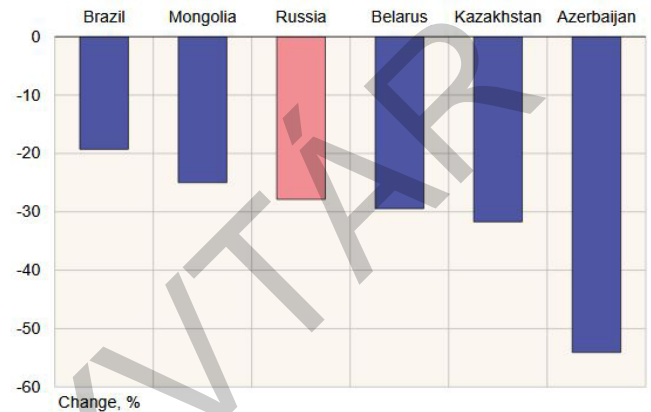
3. ábra: Oroszország termék- (felül) és szolgáltatásimportjának (alul) változása térségek* szerint, 2014–2017, százalék (éves értékindex = 100)

*Az oroszországi import értékének százalékos változása összesen, az Európai Unió, az Amerikai Egyesült Államok, Japán, Kazahsztán, Belarusz, Kína szállításaiban, az előző évi (USD-) értékhez mérten. Az orosz nemzeti valuta USD-árfolyama gyengült, és ez is oka az import kisebb értékének 2015-ben és 2016-ban.

A szankciót alkalmazó országok 2014-től csökkentették oroszországi szállításaikat. Ez azzal is járt, hogy erősödtek a kínai, a kazah és a belarusz eredetű

termékek, illetve szolgáltatások piaci pozíciói, segítettek Oroszország fizetőképes keresletének kielégítését. (3. ábra)

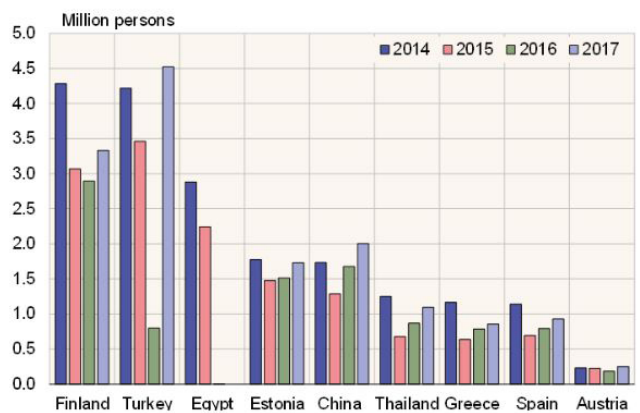
Oroszország a szankciók egyes területein ellenintézkedéseket tett, például nőtt a hazai termelés az importot helyettesítő agrártermékekből. A szankció egyik következménye az orosz gazdaság 2017. évi exportjának csökkenése a 2014-es értékhez mérten. (4. ábra)

4. ábra: Az export értékének csökkenése országok* szerint, 2014–2017, százalék (2014 = 100)

*A brazil, a mongol, az orosz, a belarusz, a kazah és az azerbajdzsáni gazdaság kivitele (EUR) értékének százalékos változása 2014 és 2017 között. A nemzeti valuták EUR-árfolyama gyengült, és ez is oka az értékadatok csökkenésének.

A rubel gyengülése csökkentette az oroszországi turisták külföldi utazásainak számát 2015-ben és 2016-ban, nagy a visszaesés például a szomszédos Finnországba, illetve Törökországba irányuló kiutazások számában. (5. ábra)

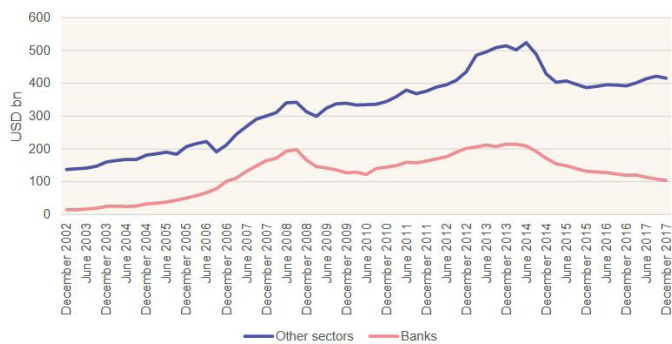

5. ábra: Az Oroszországból kiutazók száma a fontosabb célországok* szerint, 2014–2017, millió személy

*Az Oroszországból Finnországba, Törökországba, Egyiptomba, Észtországba, Kínába, Thaiföldre, Görögországba, Spanyolországba, Ausztriába utazó személyek száma a megfigyelt években.

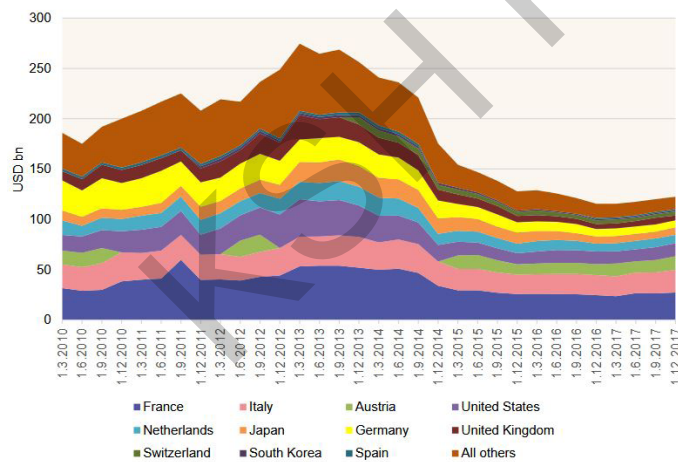
Az összehangolt pénzügyi szankciók is károkat okoztak, az oroszországi vállalatok és pénzintézetek rendelkezésére álló külföldi hitelek állományának értéke csökkenő tendenciájú 2014-től. (6. ábra)

A szankciók csökkentették az Oroszországnak hitelező külföldi pénzintézetek követeléseinek összes értékét, és változott az országok szerinti megoszlás is. A külföldi hitelek 2013. évi mintegy 256,4 milliárd USD-nyi állománya 2017-ben 122,4 milliárd USD-ra csökkent. Ezen belül a francia (27,4) és az olasz (22,4 milliárd USD) oroszországi követelések részesedése a legnagyobb, és tekintélyes összegűek a nem pénzintézeti hitelállományok is. (7. ábra)

6. ábra: Oroszország adósságállománya a vállalati szektorban*, 2002–2017, milliárd USD

*Az adósságállomány (USD-) értéke a pénzügyi (alul) és a nem pénzügyi vállalatok (felül) szektorában. A nemzeti valuta (USD/RUB) árfolyamának gyengülése is oka a vállalatok külföldi hitelállományának csökkenő tendenciájának.

7. ábra: Az Oroszországnak hitelező pénzintézetek követelésének értéke a székhely országa* szerint, 2010–2017, milliárd USD

*A hitelező bankok székhelye (alulról fölfelé) Franciaország, Olaszország, Ausztria, Amerikai Egyesült Államok, Hollandia, Japán, Németország, Egyesült Királyság, Svájc, Dél-Korea, Spanyolország, a világ többi országa. A nemzeti valuta (RUB) árfolyamának gyengülése is oka a hitelkövetelések csökkenő tendenciájának.

A beáramló külföldi közvetlen beruházások (foreign direct investment – FDI) átlagos évi értéke 2010 és 2013 között mintegy 55 milliárd USD, sokkal kisebbek az FDI 2014-es (22) és 2015-ös (7 milliárd USD) értékei, mivel a szankciók is csökkentették Oroszország tőkevonzó erejét. Az oroszországi FDI állományában a ciprusi közvetítők részesedése közel 32%, a luxemburgiaké több mint 10%. A német (3,8), a brit (3,7), a francia (3,1), az osztrák (0,9) vagy a finn (0,8%) működő tőke ennél kisebb arányú, viszont Bahama (6,5), vagy Bermuda (4,3 %) oroszországi befektetéseinek nagyobb értékaránya összefügg a külföldi tőketulajdonosok globális adótervezésével.

TÁRGYSZAVAK: nemzetközi kereskedelem, külföldi hitel, idegenforgalom, szankció, hatáselemzés, Oroszország, 2014–2017

NÁDUDVARI ZOLTÁN